

Biverkningar av tandfyllningsmaterial och behandling av tandvårdsskadade i vården

Redovisning av enkätundersökning.



Biverkningar av tandfyllningsmaterial och behandling av tandvårdsskadade i vården.

Redovisning av enkätundersökning.

Hälsoproblematik för Elöverkänsliga och Tandvårdsskadade (HET-projektet) drivs av Elöverkänsligas Riksförbund och Tandvårdsskadeförbundet gemensamt med medel från Allmänna arvsfonden.

Ledamöter i projektets referensgrupp är:

Ann-Marie Lidmark, projektledare

Ann-Christine Arvidsson, Elöverkänsligas Riksförbund

Lena Ekström, Elöverkänsligas Riksförbund

Eiwy Kronholm, Elöverkänsligas Riksförbund

Margaretha Molius, Tandvårdsskadeförbundet

Jan Rennerfelt, Tandvårdsskadeförbundet

HET-projektet. Hälsoproblematik för Elöverkänsliga och Tandvårdsskadade.

Rapport nr 4/2007: Biverkningar av tandvårdsmaterial och behandling av tandvårdsskadade i vården. Redovisning av enkätundersökning.

Tandvårdsskadeförbundet och Elöverkänsligas Riksförbund

Projektet bekostas av Allmänna arvsfonden

© Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier (FSI), Tandvårdsskadeförbundet och Elöverkänsligas Riksförbund

Stockholm 2007

ISBN 978-91-976589-3-5

Beställningar

Tandvårdsskadeförbundet, Info-tjänst, Bergsundsstrand 9, 117 38 Stockholm, tel 08-428 92 42

Elöverkänsligas Riksförbund, Box 9098, 126 09 Hägersten, tel 08-712 90 65

Sammanfattning

Kommentar från en tidigare tandvårdsskadad:

Jag ”fick livet tillbaka. Tidigare var hela kroppen påverkad och jag upplevde att jag var innesluten i en bubbla och ibland kunde jag inte minnas början på tanken jag nyss avslutat”.

En kartläggning av Tandvårdsskadeförbundets medlemmar har gjorts via utskick av en enkät. Resultatet visade bl.a. att endast en mindre del av medlemmarna blev helt friska efter sanering av dentala material samtidigt som hälsan trots allt förbättrades hos en majoritet efter fyllningsbyte.

Syfte och metod

Denna enkätundersökning ingår som en del i det s.k. HET-projektet (Hälsoproblematik för Elöverkänsliga och Tandvårdsskadade) som bekostas av Allmänna arvsfonden. Avsikten med projektet är att redovisa symtom, vilken eller vilka behandlingar som varit framgångsrika och utifrån medlemmarnas kunskaper ge förslag till behandlingsplaner för tandvårdsskadade och elöverkänsliga.

Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier (FSI) fick uppdraget att utföra denna enkätstudie bland Tandvårdsskadeförbundets medlemmar och att sammanställa resultatet. Samtliga handskrivna kommentarer har sammanställts och en sammanfattning av dessa finns som bilaga till denna rapport.

Avsikten med enkäten var att öka kunskaperna om de tandvårdsskadades problembild inklusive vilka behandlingar som förbättrat hälsan. Enkäten om tandfyllningsmaterial och bemötande i vården skickades ut per post till ett statistiskt urval av Tandvårdsskadeförbundets medlemmar omfattande 1 000 personer. Totalt gjordes tre stycken utskick och svarsfrekvensen var 68 procent.

Alla blev inte friska efter sanering

Enkätundersökningen visade att Tandvårdsskadeförbundets medlemmar upplevde sitt allmänna hälsotillstånd betydligt sämre än andra. Detta trots att medlemmarna jämförelsevis levde relativt sunt. Lång ifrån alla blev helt friska efter sanering av dentala material. Några få personer redovisade emellertid att de efter saneringen blev av med sin epilepsi, att Parkinsons sjukdom försvann och att MS-skoven upphörde.

Av de som sanerade uppgav sex procent att alla symtom försvann efter fyllningsbyten. Till detta ska läggas att 59 procent uppgav kraftiga hälsoförbättringar en tid efter avslutad behandling. Därmed upplevde 65 procentig av dem som sanerade tydliga förbättringar av hälsan, men flertalet medlemmar hade trots det fortsatta sjukdomsbesvär.

Av de som bytt fyllningar uppgav 30 procent att de tvingats göra om saneringen flera gånger. Vanligaste orsaken till nytt fyllningsbyte var överkänslighet mot det nya materialet (39 %) eller att tandläkaren lämnat kvar amalgam under de nya fyllningarna eller på annat sätt varit oskicklig vid saneringen (24%).

Av enkätsammanställningen framgår att medlemmarna i Tandvårdsskadeförbundet var relativt gamla med en medelålder på 61 år vid undersökningstillfället. Flertalet var 57 år och äldre och endast nio procent var yngre än 46 år (födda 1960 eller senare).

Amalgam vanligaste orsaken till fyllningsbyten

Så gott som alla eller 98 procent av medlemmarna i Tandvårdsskadeförbundet hade eller hade haft amalgam som tandfyllningsmaterial, vilket kan jämföras med tre fjärdedelar av befolkningen i riket. Näst vanligast var kompositer som 80 procent hade eller hade haft. Något mer än hälften hade eller hade haft guld i tänderna.

En majoritet av Tandvårdsskadeförbundets medlemmar hade sanerat tänderna helt eller delvis i jakten på att bli friska. I första hand togs amalgam bort (85 % av dem som hade amalgam), men även guld avlägsnades i stor utsträckning (60 % av dem som hade guld). Betydligt färre medlemmar var överkänsliga mot kompositer och titan och ett mindre antal valde att sanera även dessa material.

Flertalet eller 73 procent betalade hela eller delar av saneringen själva. Fler män än kvinnor betalade saneringen ur egen ficka.

Huvudorsaken till fyllningsbyten uppgavs i första hand vara att respondenten själv misstänkte dentala material som orsak till symtomen. Allergier och slemhinneförändringar var orsak till fyllningsbyten i 37 respektive 18 procent av fallen. I en del fall ansågs det vara en kombination av dessa orsaker.

Hälsan under själva saneringen

En del personer hade upplevt ökad intensitet i symtomen vid eller strax efter tidigare tandläkarbesök. Under själva saneringen uppgav 43 procent att de blev sämre i samband med fyllningsbytena och 38 procent att de först blev sämre och därefter bättre i takt med att saneringen fortsatte. Närmare en femtedel av respondenterna uppgav att hälsan förbättrades kraftigt då guld togs bort.

Det var också en mindre andel som inte upplevde någon förändring alls under saneringsfasen och ännu färre som först upplevde att de blev bättre för att därefter bli sämre igen.

Skyddsutrustning och medicinering under saneringen

En majoritet av de tandvårdsskadade hade ganska goda eller mycket goda kunskaper om sanering och vilka försiktighetsåtgärder som det kan finnas anledning att vidta vid

fyllningsbyten. Vanligast var att de hade fått dessa kunskaper av Tandvårdsskadeförbundet och/eller genom att läsa böcker och tidningar. Endast 21 procent uppgav att de hade fått sina kunskaper av behandlande läkare eller tandläkare.

Tre fjärdedelar av dem som sanerade uppgav att de åt vitaminer och mineraler som en skyddsåtgärd under saneringsfasen. Aktivt kol togs av 33 procent, alkohol av 22 procent och 15 procent använde kolfiltermask under saneringen för att skydda sig. Av för-siktighetsskäl väntade 55 procent minst sex veckor mellan fyllningsbytena.

Tandläkarna hade i 58 procent av fallen använt kofferdam, 40 procent clean-up® (en specialsug för att minska kvicksilverånga och partiklar i munnen) och 11 procent friskluftsmask. Tre procent fick C-vitaminsdropp och lika många cortisonbehandling under saneringen. Flera skyddsåtgärder kunde användas samtidigt.

Infektioner och elöverkänslighet

En majoritet av medlemmarna (57%) uppgav att de hade eller hade haft infektioner i tandrötter och/eller käkben som påverkat eller fortfarande påverkade hälsan. Vanligaste åtgärden var att dra ut tänder eller rotfylla dem. Antibiotika uppgav 38 procent att de fick för att komma tillrätta med infektionerna. Så många som 29 procent genomgick operation/skrapning av käkbenet för att bli friska.

Av de som hade sanerat uppgav 57 procent att de också hade eller hade haft problem med elöverkänslighet och 42 procent ansåg att de fortfarande var elöverkänsliga. Elöverkänsligheten hade förbättrats hos 21 procent av dem som sanerat medan 12 procent uppgav att de blivit elöverkänsliga i samband med saneringen.

Långvariga sjukdomssymtom

Symtomen hade funnits i genomsnitt 12 år innan misstanke uppkom om att tandfyllningarna kunde vara orsaken och en fjärdedel hade haft symtomen i mer än 20 år. Flertalet kom på sambandet mellan fyllningar och sjukdomsbesvären själva. Endast åtta procent uppgav att de fick diagnosen av en läkare och sju procent att de fick diagnosen av en tandläkare.

En del personer (6 %) uppgav att de upplevde en permanent förbättring i hälsotillståndet omedelbart efter fyllningsbytet. Inom ett år efter saneringen upplevde ytterligare 16 procent en permanent förbättring och inom en fyraårsperiod uppgav 39 procent att de blivit friskare. Fyra år eller mer efter saneringen uppgav ytterligare 39 procent att de upplevde en permanent förbättring.

Många olika symtom

Det som tycks vara karaktäristiskt för tandvårdsskadade är en stor mängd symtom. I ett av enkätsvaren beskrevs problembilden på detta sätt:

”En långsam dödsprocess pågick och jag var döende (född 1952). Vem skulle inte få ångest och rädsla när alla kroppens organ lägger av ett och ett. Andningen orkar inte, blodtrycket åker upp och ner, det gör ont i hjärtat och det fladdrar och hoppar, huden bränner och tröttheten är som medvetlöshet och jag orkade knappt prata. Var helt sängliggande och spydde upp all mat. Hamnade i rullstol men orkade knappt sitta upp.”

Av enkätsvaren framgår att en majoritet av medlemmarna hade följande symtom och ofta hade de flera av symtomen samtidigt:

- onormal trötthet /utmattning (85 %),
- koncentrationssvårigheter (79 %),
- värk i skuldror, nacke och axlar (74 %),
- sömnsvårigheter och sömnbesvär (71 %),
- nedstämdhet (68 %),
- muskelsvaghet eller fysisk trötthet (68 %),
- minnesproblem (67 %),
- återkommande mag- och tarmbesvär (66 %) och
- metallsmak i munnen (66 %).

Hälsan förbättrades efter saneringen i 65 procent av fallen, men de specifika symtomen försvann inte i den rangordning medlemmarna uppgav när de angav vilka symtom de led av före saneringen. Efter saneringen hade en majoritet blivit av med:

- metallsmaken i munnen (74 %),
- nedsatt aptit/anorexi (68 %),
- självmordstankar (63 %),
- panikångest (61 %),
- tunnelseende och dimsyn (61 %) och
- ofrivilliga muskelryckningar (61 %).

Av de som uppgav att de inte kunde arbeta på grund av överkänslighet mot tandfyllningar var de vanligaste diagnoserna på sjukintygen fibromyalgi (18 %), psykisk diagnos (16 %) och kroniskt trötthetssyndrom (12 %). När det gällde sjukskrivna personer hade försäkringskassan i 85 procent av fallen godkänt läkarens ursprungliga diagnos för sjukskrivning. Det fanns ingen skillnad mellan olika landsdelar.

Bemötande och kunskaper i vården

Sedan tidigare är det känt att patienter som relaterar sina besvär till dentala material blir dåligt bemötta i vården (bl.a. SOU 2003:53). Det bekräftades även av denna enkätundersökning bland Tandvårdsskadeförbundets medlemmar. Det gällde inte bara långt tillbaka i tiden utan det framkom missnöjde med vård och behandling även från personer som sanerat nyligen eller där sanering pågick.

Sämst bemötande ansåg Tandvårdsskadeförbundets medlemmar att de fick på vårdcentralerna och 58 procent uppgav att de där blev ganska dåligt eller mycket dåligt bemötta och endast 17 procent ansåg att de blev ganska bra eller mycket bra bemötta. Bättre bemötta blev de av privata läkare där endast 32 procent ansåg att de blev

ganska dåligt eller mycket dåligt bemötta medan 48 procent ansåg att de blev ganska bra eller mycket bra bemötta.

En fråga ställdes om vad medlemmarna ansåg om kunskapsnivån hos de läkare och tandläkare som behandlade dem. Så många som 72 procent ansåg att läkarnas kunskaper var ganska dåliga eller mycket dåliga. Bemötandet och kunskapsnivån hos tandläkare ansågs generellt betydligt bättre.

Många tandvårdsskadade uttryckte tacksamhet för att de återfått hälsan efter mångårigt lidande. Samtidigt var de mycket kritiska till hälso- och sjukvården liksom till tandvården, som de ansåg både saknade kunskaperna och viljan att hjälpa dem.

Övrigt

I enkäten ställdes frågan om anhöriga också hade eller hade haft sjukdomsbesvär av tandfyllningar. Så många som 46 procent av respondenterna uppgav att de hade anhöriga med sådana symtom.

Cancerdiagnos uppgav 13 procent att de hade eller hade haft. Även med hänsyn till åldersfördelningen kan det vara förhöjt i förhållande till riket som helhet. Endast tre procent hade ofta haft kontakt med kvicksilver i sitt yrke och det var således inget överskuggande problem.

Det ställdes också frågor om förtroendet för sjukvården respektive tandvården. Sjukvården hade 61 procent av medlemmarna inget eller inte särskilt stort förtroende för och motsvarande siffra för tandvården var 53 procent.

Bland de alternativa terapier som varit värdefulla för tillfrisknandet nämndes främst näringsterapi (71 %), B-12-injektioner (36 %) och homeopati (31 %). En del uppgav också att de gick på massage, akupunktur och kiropraktik/naprapati. Övriga alternativ-medicinska terapier användes endast i några få procent av fallen eller av några få individer.



Biverkningar av tandfyllningsmaterial och behandling av tandvårdsskadade i världen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
RESULTATREDOVISNING	5
BAKGRUNDSFRÅGOR	5
Figur 1 Vilket år är du född	5
Figur 2 Vilken utbildning har du genomgått	6
SAMMANFATTNING BAKGRUND	6
ALLMÄN LIVSSITUATION	7
Tabell 1 Röker/snusar du nu för tiden	7
Tabell 2 Dricker alkohol (starköl/vin/sprit)	8
Figur 3 Vilken kost äter du vanligast	8
Tabell 3 Tar Du regelbundet kosttillskott i form av vitaminer och mineraler?	9
Figur 4 Vilka kosttillskott tar Du?	9
Tabell 4 Hur ofta motionerar Du minst 30 minuter per dag	10
Figur 5 Hur många timmar brukar Du sova per dygn?	10
Figur 6 Känner du dig utsövd när du vaknar?	11
Tabell 5 Om Du inte arbetat heltid hur har Du då försörjt Dig?	12
SAMMANFATTNING ALLMÄN LIVSSITUATION	12
HÄLSOSITUATION – SYMTOMBILD	13
Figur 7 Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd?	13
Tabell 6 Resultat från FHI:s mätningar av självupplevd hälsa "Hälsa på lika villkor"	13
Figur 8 Har Du under de senaste 12 månaderna behandlats för kroppsliga eller psykiska besvär av?	14
Tabell 7 Vilka fyllningar har Du eller har Du haft i Dina tänder?	15
Tabell 8 Har Du/har haft infektioner i tandrötter och/eller i käkben som påverkat Din hälsa?	15
Tabell 9 Vilken behandling har Du fått	15
Tabell 10 Anser Du att Du är eller varit sjuk av dina tandfyllningar?	16
Figur 9 Hur många år hade du besvär innan orsakssambanden blev tydliga? (Tandfyllningar)	16
Tabell 11 Anser Du att Du är/har varit överkänslig mot elektromagnetiska fält?	17
Figur 10 Hur många år hade du besvär innan orsakssambanden blev tydliga? (Elektromagnetiska fält)	17
Figur 11 Har du anhöriga som du tror har symtom av tandfyllningsmaterial?	18
Figur 12 Har du eller har du haft någon cancerdiagnos?	19
Figur 13 Har du på något sätt haft yrkesmässig kontakt med kvicksilver?	19
Figur 14 Andel som har/har haft symtom (Hela undersökningsgruppen)	21
Figur 15 Andel som har/har haft symtomet (De som har sanerat)	23
Figur 16 Andel som upplever att symtomet minskat av de som Har/har haft symtomet och har sanerat.	24
SAMMANFATTNING: HÄLSOSITUATION – SYMTOMBILD	25
KUNSKAP, BEMÖTANDE, FÖRTROENDE OCH SJUKINTYG	26
Figur 17 Hur uppmärksammades du på att tandfyllningarna kunde orsaka dina symtom/besvär?	26
Tabell 12 Hur har du i allmänhet blivit bemött av läkare på vårdcentral?	27
Tabell 13 Hur har du i allmänhet blivit bemött av privat läkare?	27
Tabell 14 Hur upplever du kunskaperna om överkänslighet hos läkare du varit patient hos?	28
Tabell 15 Hur har du i allmänhet blivit bemött av tandläkare när du velat sanera?	28
Tabell 16 Hur upplever du kunskaperna om överkänslighet hos tandläkare du varit patient hos?	29
Figur 18 Vilket förtroende har du för:	29
Figur 19 Vilken diagnos finns på Ditt sjukintyg?	30
Tabell 17 Har försäkringskassan accepterat läkarens ursprungliga diagnos för sjukskrivning?	30
SAMMANFATTNING: KUNSKAP, BEMÖTANDE, FÖRTROENDE OCH SJUKINTYG	31
ENDAST TILL DE SOM HAR SANERAT TÄNDERNA	32
Figur 20 Varför har du bytt ut dina tandfyllningar?	32
Tabell 18 Har allergin påvisats vid hudtest?	32
Tabell 19 Har du dragit ut tänder som del i saneringen?	33
Tabell 20 Har Du på grund av överkänslighet tvingats byta tandfyllningar flera gånger?	33
Tabell 21 Vad var orsak till nytt fyllningsbyte?	34
Tabell 22 Vem har betalat de fyllningsbyten Du gjort?	34
Figur 21 Vilka behandlingar förutom sanering, har hjälpt?	35

<i>Figur 22 Vilka försiktighetsåtgärder vidtogs vid/under sanering?</i>	36
<i>Figur 23 Hur förändrades hälsan i samband med fyllningsbytena?</i>	37
<i>Tabell 23 Hur upplevde Du Din hälsa en tid efter saneringen?</i>	37
<i>Tabell 24 Hur många år tog det innan förändringen blev permanent?</i>	38
<i>Tabell 25 Hur upplevde Du att sömnbehovet förändrades en tid efter saneringen?</i>	38
<i>Tabell 26 På vilket sätt förändrades Din känslighet för elektromagnetiska fält vid sanering?</i>	39
<i>Tabell 27 Hade Du själv kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder?</i>	39
<i>Figur 24 Hur hade du fått kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder?</i>	40
SAMMANFATTNING: ENDAST TILL DE SOM HAR SANERAT TÄNDERNA	40
BILAGOR	41
BILAGA 1 - TABELLBILAGA	41
BILAGA 2 - FRÅGEFORMULERINGAR	68
BILAGA 3 <i>Sammanfattning av personliga kommentarer från enkätsvaren</i>	

Inledning

Tandvårdsskadeförbundet och Elöverkänsliga Riksförbundet har sökt och beviljats medel från Allmänna arvsfonden för att kartlägga sina medlemmars besvärsvbilder och andra problem som kan uppstå under sjukdomstiden. Detta s.k. HET-projekt (Hälsoproblematik för Elöverkänsliga och Tandvårdsskadade) ska förutom kartläggningen av medlemmarnas besvärsvbilder även ge förslag till behandlingsprogram.

Undersökningen är inte avsedd att vara annat än en redovisning av medlemmarnas egna upplevelser av vård och tillfrisknande. Inga generella slutsatser kan därför dras av materialet utan det är bara Tandvårdsskadeförbundets egna medlemmars erfarenheter som redovisas.

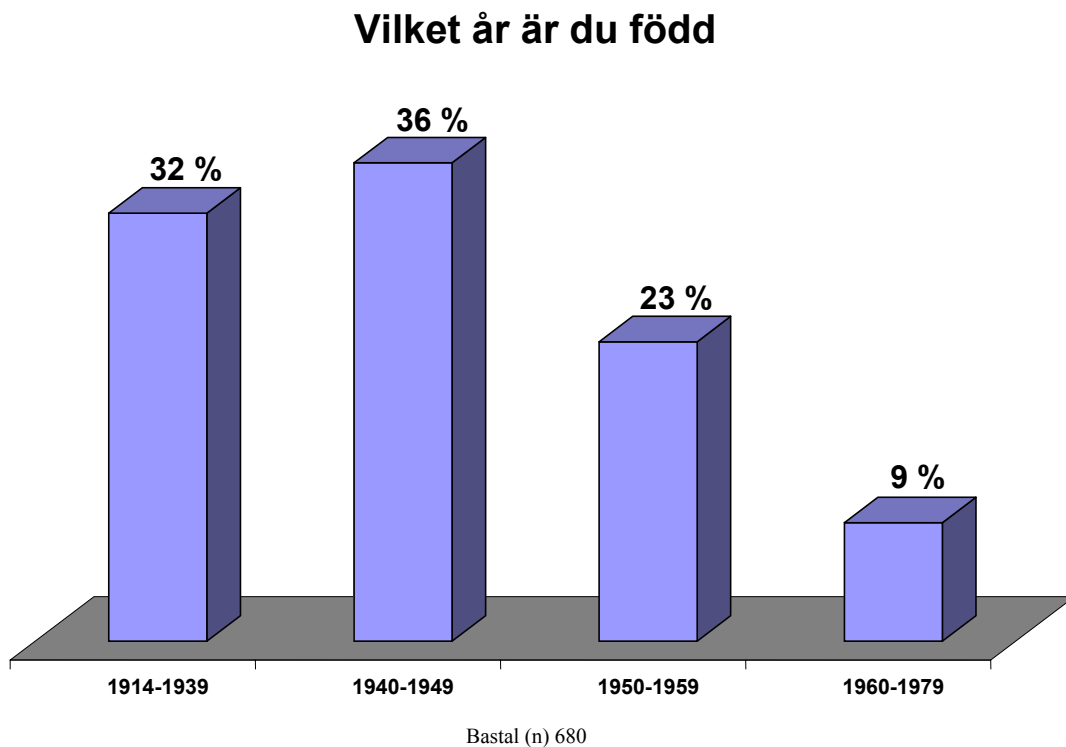
Under hösten 2006 genomfördes denna undersökning i samarbete med Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier (FSI). Undersökningen genomfördes med en postal enkätundersökning riktad mot ett slumpvis urval av föreningens medlemmar. Bruttourvalet bestod av 1000 st slumpmässigt utvalda medlemmar i medlemsregistret. Av dessa har sju personer exkluderats ur bruttourvalet p.g.a. att adressen inte stämde med registret. Således bestod nettourvalet av 993 personer. Av dessa har 680 st skickat in ett besvarat formulär. Detta innebär att svarsfrekvensen är 68,5 %. Det ska dock påpekas att detta inte per automatik innebär att samtliga av dessa besvarat alla frågor som de ska besvara i formuläret. Det s.k. internbortfallet (bortfallet på enstaka frågor) varierar mycket beroende på vilka frågorna är. Totalt gjordes tre stycken utskick. Ett första utskick med formulär och en påminnelse på denna efter en vecka. Ytterligare en vecka senare skickades en ny enkät ut till de som ej svarat. Svarsfrekvensen kan i dessa sammanhang betecknas som god. I andra liknande undersökningar används oftast minst en ytterligare påminnelse.

Resultatredovisning

Bakgrundsfrågor

Bland de som svarat på undersökningen utgör 75 % kvinnor och endast 25 % män. Detta är en tydlig snedfördelning gentemot riket i helhet, men stämmer överens med andra undersökningar riktade mot samma målgrupp. Även åldersindelningen skiljer sig från den totala populationen i landet. Som framgår av figur 1 nedan finns det en övervikt (36 %) av de som är födda mellan åren 1940 och 1949.

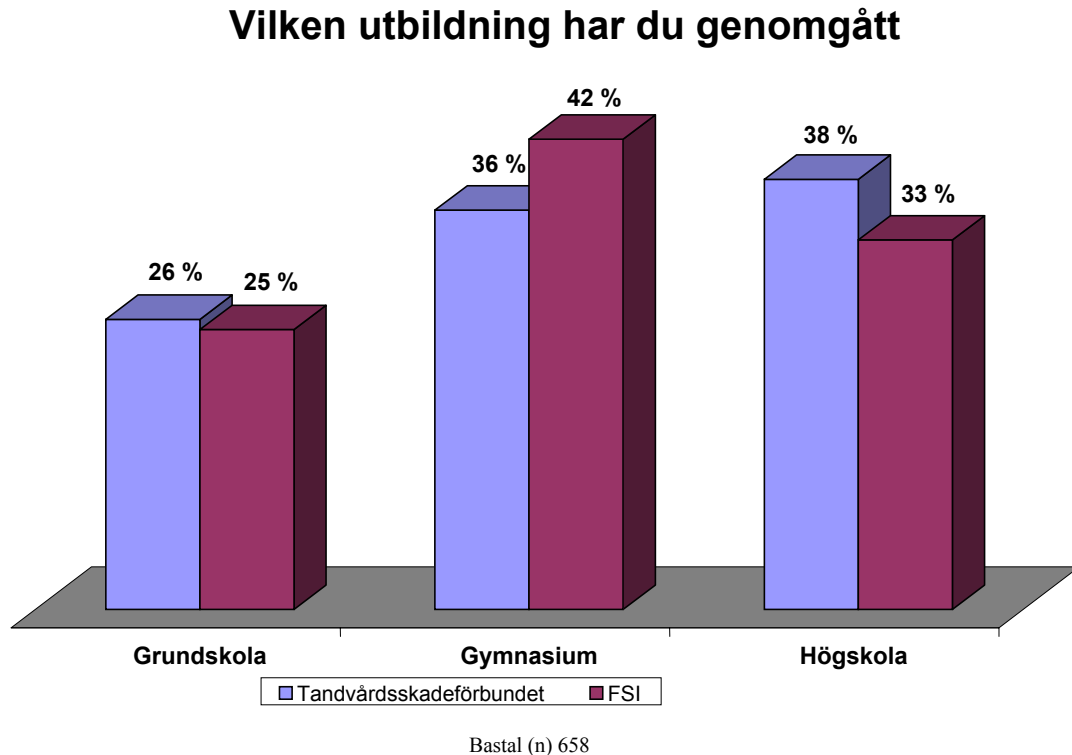
Figur 1



I gruppen utgörs hela 68 % av individer som är 57 år (födda 1949) och äldre samtidigt som endast 9 % är 46 år (födda 1960) eller yngre. Medelåldern i undersökningsgruppen är 61,35 år.

I figuren nedan redovisas utbildningsnivån för den undersökta gruppen och resultatet av FSI:s mätningar som avser hela riket i åldrarna 18-79 år. Som framkommer skiljer sig undersökningsgruppen även i detta avseende.

Figur 2



I undersökningsgruppen återfinns en något större andel högutbildade än för genomsnittet i landet. En anledning till detta kan tänkas vara den tydliga snedfördelning som finns i undersökningsgruppen vad avser ålder.

Sammanfattning bakgrund

Vi kan sluta oss till att Tandvårdsskadeförbundets medlemmar inte utgör en representativ del av Sveriges befolkning. Det finns i undersökningsgruppen en betydlig övervikt av kvinnor och äldre än i riket totalt. Samtidigt finner vi att det finns en något större andel högutbildade i undersökningsgruppen än i riket totalt. Detta kan komma sig av snedfördelningen i ålder. Undersökningsgruppens sammansättning är till största del kvinnor. Medelåldern är ca 61 år. Det finns en större andel med högskoleutbildning (38 %) än med gymnasieutbildning (36 %) och grundskoleutbildning (26 %) som högsta utbildningsnivå.

Allmän livssituation

Undersökningsgruppen både röker och snusar i mindre utsträckning än riket i övrigt. Endast 5 % bland männen och 6 % bland kvinnorna röker, vilket kan jämföras med övriga riket där 12 % av männen och 16 % av kvinnorna är dagligrökare. Även gällande snusning uppvisas liknande skillnader. I undersökningsgruppen är det 12 % bland männen och 1 % bland kvinnorna som snusar dagligen. I riket totalt är motsvarande siffror 22 % bland männen och 3 % bland kvinnorna.¹

Tabell 1

Röker/snusar du nu för tiden

	Röker			Snusar		
	Män	Kvinnor	Total	Män	Kvinnor	Total
Dagligen	4,8%	6,1%	5,7%	12,0%	1,2%	4,0%
Ej dagligen	7,1%	2,6%	3,8%	0,6%	0,6%	0,6%
Röker inte	88,1%	91,3%	90,5%	87,3%	98,1%	95,4%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	168	494	662	166	484	650

Vissa mindre skillnader återfinns beroende på ålder där äldre snusar och röker i mindre utsträckning än yngre.

Vi finner även att en övervägande del av undersökningsgruppen har uppgivit att de dricker alkohol mer sällan än varje månad. Detta gäller för både män och kvinnor även om en betydligt större andel män uppgivit att de dricker alkohol varje vecka (26 % mot 12 % bland kvinnorna).

Mätningar om svenska folkets alkoholkonsumtion har gjorts vid flera tillfällen och av flera olika forskningsinstitut och forskare. Vi har inte kunnat jämföra med andra mätningar då frågorna inte har haft samma formulering. Av FHI:s folkhälsoenkät framgår dock att andelen som inte dricker alkohol är 15 % för kvinnor och 10 % för män. Bland Tandvårdsskade- förbundets medlemmar uppger 29 % av kvinnorna och 19 % av männen att de aldrig dricker alkohol, vilket tyder på att det kan vara en betydligt större andel nykterister än hos befolkningen i riket som helhet.

¹ De jämförande siffrorna för riket totalt är hämtade från FSI:s tobaksmätningar och avser åldrarna 18-79 år.

Tabell 2

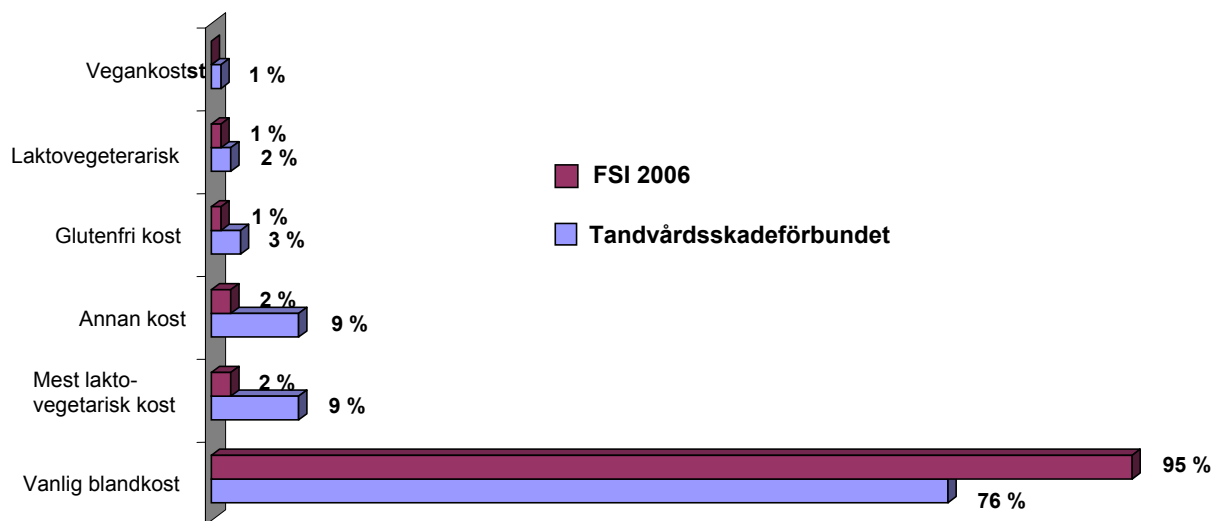
Dricker alkohol (starköl/vin/sprit)

	Män	Kvinnor	Total
Ja, dagligen	4%	0%	1%
Ja, varje vecka	26%	12%	16%
Ja, varje månad	12%	17%	16%
Mer sällan	40%	42%	41%
Nej, aldrig	19%	29%	26%
	100%	100%	100%
Bastal (n)	167	494	661

Vid en jämförelse med FSI:s mätningar framkommer att undersökningsgruppen i större utsträckning än riket totalt äter annan kost än vad vi kan definiera som vanlig blandkost. Det är 76 % bland de tillfrågade som uppgett att de äter vanlig blandkost mot 95 % i FSI:s mätningar år 2006.

Figur 3

Vilken kost äter du vanligen



Det framkommer att en majoritet (60 %) tar kosttillskott i form av vitaminer och mineraler dagligen. I tabellen nedan görs en uppdelning på ålder, kön och huruvida man har sanerat sina tänder eller ej. Det tycks inte finnas någon nämnvärd skillnad mellan de olika grupperna.

Tabell 3

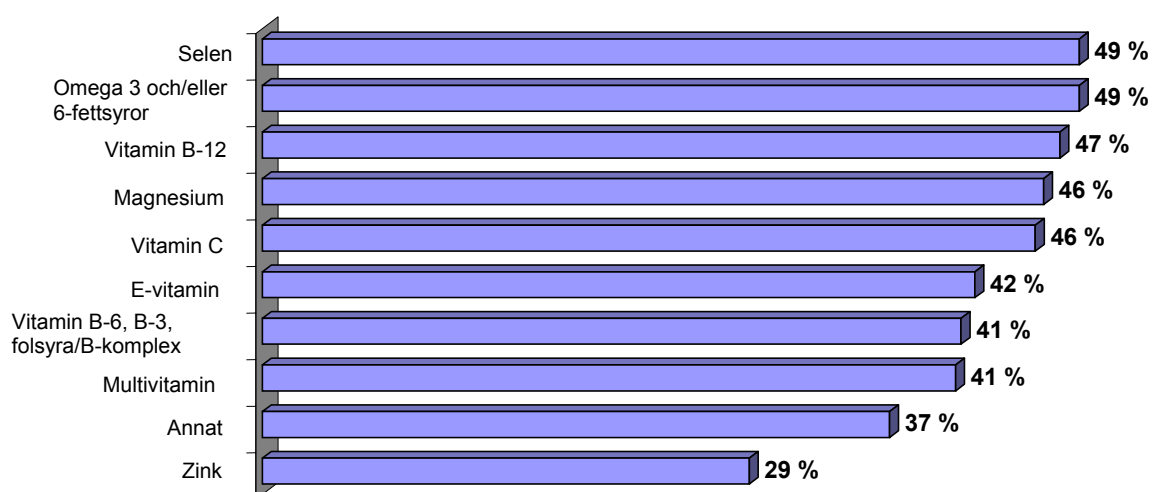
Tar Du regelbundet kosttillskott i form av vitaminer och mineraler?

	FÖDELSEÅR				SANERAT		KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	JA	NEJ	MAN	KV	
JA DAGLIGEN	62%	61%	59%	62%	61%	56%	58%	61%	60%
JA IBLAND	30%	34%	32%	31%	32%	37%	32%	33%	32%
ALDRIG	8%	6%	9%	7%	7%	7%	10%	6%	7%
N (Bastal)	: 209	234	149	58	536	130	169	494	668

I figur 4 nedan redovisas vilka kosttillskott som respondenterna uppgivit att de nyttjar. De två vanligaste kosttillskotten är selen och omega 3 och 6-fettsyror, båda används dagligen av ca 49 % av undersökningsgruppen. Även vitamin B 12, magnesium och vitamin C tillhör de vanligast nyttjade tillskotten (47 % respektive 46 %).

Figur 4

Vilka kosttillskott tar Du:



Vi finner att en majoritet av undersökningsgruppen (tabell 4 nedan) motionerar minst 30 minuter dagligen eller varje vecka. Kvinnorna motionerar dagligen i betydligt större utsträckning än männen (48 % bland kvinnorna mot 38 % bland männen).

Tabell 4

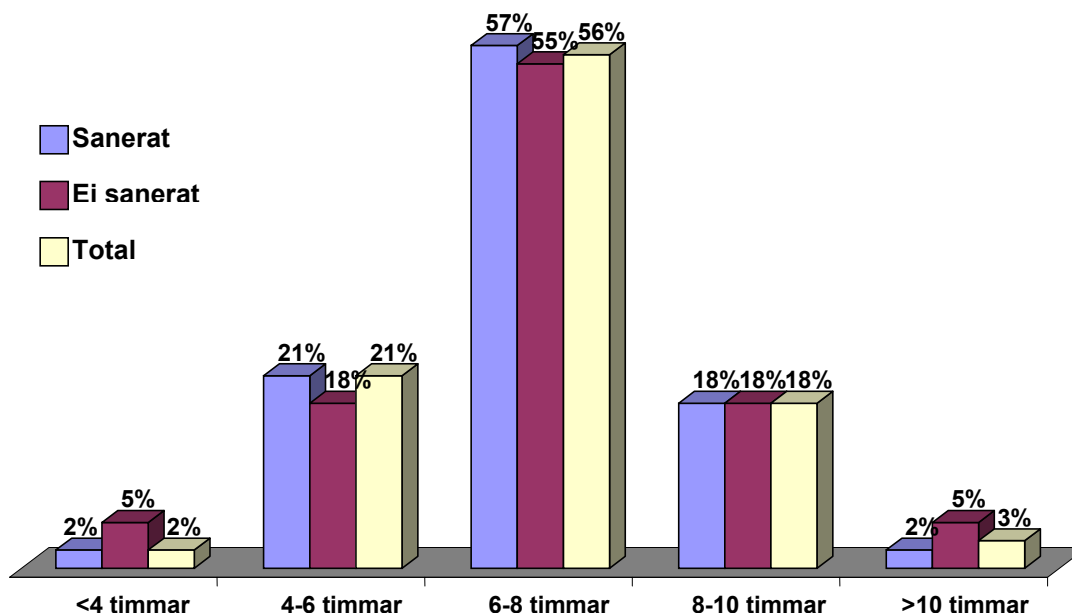
Hur ofta motionerar Du minst 30 minuter per dag (t.ex. promenerar eller cyklar)?

	FÖDELSEÅR				SANERAT		KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	JA	NEJ	MAN	KV	
DAGLIGEN	47%	49%	45%	29%	45%	46%	38%	48%	45%
VAR VECKA	38%	39%	40%	54%	40%	42%	46%	38%	40%
VAR MÅNAD	2%	2%	4%	2%	2%	2%	3%	2%	3%
MER SÄLLAN	13%	11%	11%	15%	13%	10%	13%	11%	12%
N (Bastal)	: 200	235	146	59	532	125	167	487	659

Vuxna anses behöva sova 6-8 timmar per dygn. Behovet av sömn antas också minska med åldern², men det finns individuella variationer. I figur 5 nedan framgår hur länge den undersökta gruppen uppgivit att den sover per natt. Det är svårt att avgöra ifall en individ sover för mycket eller för lite utifrån hur många timmar han eller hon sover per natt. I den efterföljande frågan (figur 6) har respondenten fått besvara huruvida han/hon känner sig utsövd när han/hon vaknar. Vi finner ett svagt samband ($r_x = -,107$) vilket innebär att ju mer respondenterna sover desto mer utvilade känner de sig. Sambandsmättet går från -1 (fullt negativt samband) till 1 (fullt positivt samband).

Figur 5

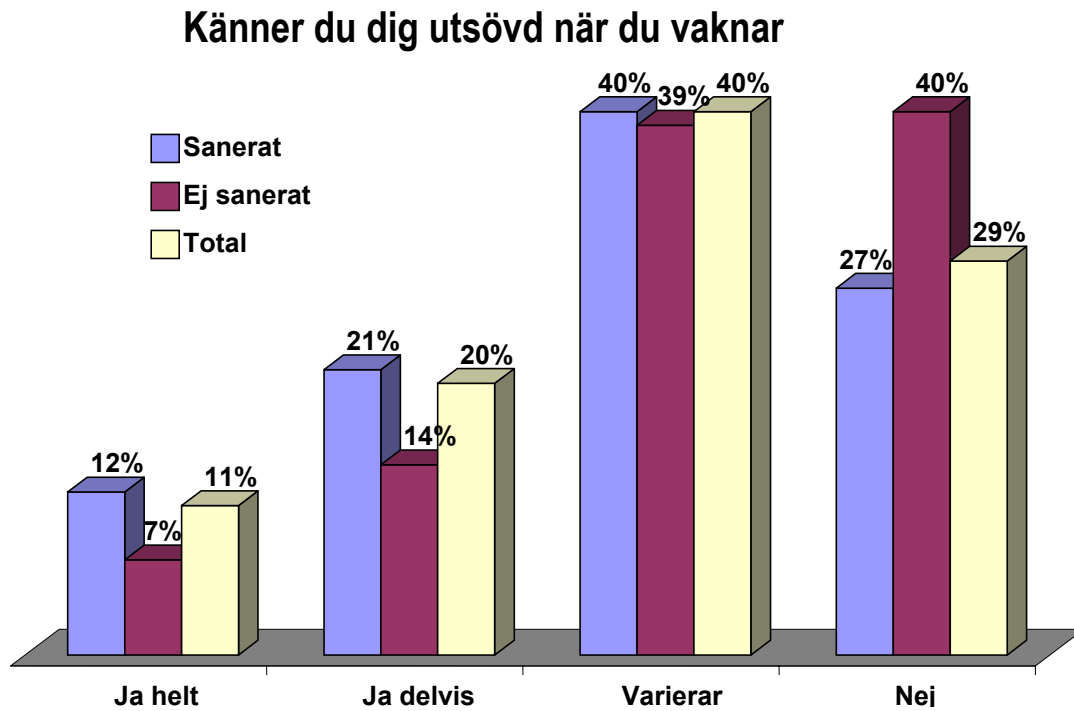
Hur många timmar brukar Du sova per dygn?



² <http://www.apoteket.se/rd/d/5239>, <http://www.suntliv.nu/AFATemplates/Page.aspx?id=821>

Hur många timmar respondenterna sover per dygn varierar inte nämnvärt mellan de som har sanerat sina tänder och de som inte gjort det. Däremot finner vi en skillnad mellan de två grupperna i fråga om huruvida de känner sig utsövda när de vaknar. Gruppen som sanerat sina tänder känner sig i betydligt högre utsträckning utsövda än de som inte sanerat sina tänder. Vi kommer senare i rapporten att återkoppla till detta då vi redovisar resultatet från en fråga om hur individen upplever att deras sömn förändrats efter avslutad sanering.

Figur 6



Då flera av de individer som ingår i undersökningen har en sjukdomsbild som har lett till eller kan leda till en minskad arbetsförmåga är det av intresse att se varifrån de som inte har försörjt sig via arbete har fått sin inkomst. I tabell 5 nedan redovisas hur dessa individer har försörjt sig. Noteras bör att frågan är ställd så att respondenten kan markera flera svar och att varje svar har en svarskala som går från 100 % till 25 %. I tabellen nedan har inte hänsyn tagits till hur stor del av försörjningen som kommit från de olika försörjningskanalerna.

Den vanligaste försörjningen kommer från ålderspension (35 %). Detta är i och för sig inte något anmärkningsvärt med tanke på den höga åldern i undersökningsgruppen. Det näst vanligaste försörjningssättet är via sjukersättning (26 %). Det ska tilläggas att respondenterna hade möjlighet att svara att de har försörjning från flera håll.

Tabell 5

**Om Du inte arbetat heltid hur har Du då försörjt Dig
(de två senaste månaderna)?**

	Andel
Ålderspension	35 %
Sjukersättning	26 %
Anhörig	9 %
Annan	8 %
Sjuklön	7 %
Tidsbegränsad sjukersättning	7 %
Avtalspension	4 %
Aktivitetsersättning/stöd	3 %
Socialbidrag	1 %
	100 %
Bastal (n)	494

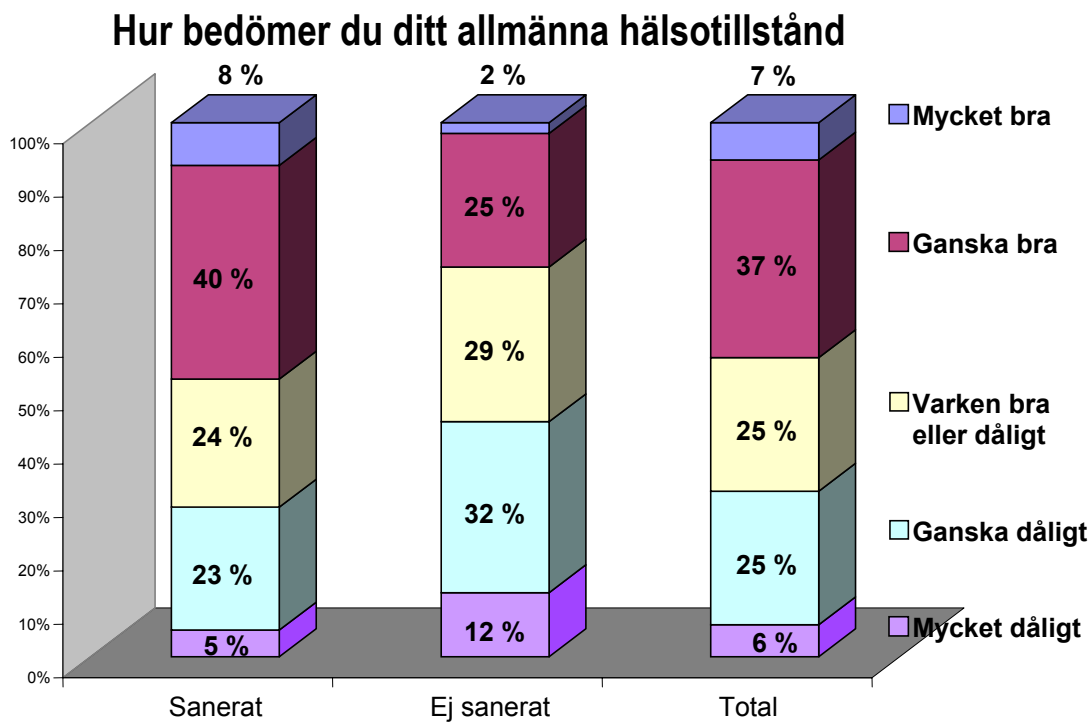
Sammanfattning Allmän livssituation

Medlemmarna i Tandvårdsskadeförbundet röker och snusar i betydligt mindre utsträckning än riket i övrigt. Även alkoholkonsumtionen är måttlig där endast 17 % uppgett att de dricker dagligen eller varje vecka. Bland Tandvårdsskadeföreningens medlemmar är det 75 % som äter vanlig blandkost mot 95 % i riket totalt. En majoritet tar kosttillskott dagligen i form av vitaminer och mineraler och de vanligaste kosttillskotten är selen och omega 3 och 6-fettsyror. Det tycks finnas en stor rörlighet bland medlemmarna, 45 % motionerar dagligen och en majoritet (85 %) motionerar dagligen eller varje vecka. Kvinnorna motionerar mer frekvent än männen. En majoritet av undersökningsgruppen sover mellan 8 och 10 timmar per natt. Det finns skillnader mellan de som har sanerat och de som inte har sanerat sina tänder, men dessa är att små. Det finns dock en tydlig skillnad mellan de som har sanerat och de som inte har sanerat sina tänder beträffande om man känner sig utsövd när man vaknar. De som inte har sanerat sina tänder upplever i betydligt större utsträckning att de inte är utsövida när de vaknar. För de som inte har sin försörjning via heltidsarbete är det vanligast att försörjningen kommer via ålderspension (35 %) och sjukersättning (26 %).

Hälsosituation – symtombild

Oavsett vilken diagnos en individ har är det i många fall den egna uppfattningen om hälsan som ger konsekvenser för individen. En fråga rörande den självupplevda hälsan har ställts till respondenterna i denna undersökning och resultatet redovisas i figur 7 nedan. Vi har valt att göra en uppdelning på de som har sanerat sina tänder och de som inte har gjort det. Som framgår finns det en skillnad i självupplevd hälsa mellan de två grupperna. I gruppen som har sanerat sina tänder är det 28 % som uppgivit att de bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som ganska eller mycket dåligt. Motsvarande siffra för gruppen som inte har sanerat är 44 %. Hela 48 % av de som har sanerat sina tänder anser att deras allmänna hälsotillstånd är ganska eller mycket bra. Skillnaden i jämförelse med gruppen som inte har sanerat sina tänder är mycket stor endast 27 % i den gruppen har uppgivit att deras hälsa är ganska eller mycket bra. Huruvida denna skillnad har en direkt relation till saneringen går inte att utröna genom denna fråga och vi kan inte heller säga ifall detta är en faktisk skillnad i hälsa eller enbart en skillnad i självupplevd hälsa.

Figur 7



När en jämförelse görs med Folkhälsoinstitutets undersökning framkommer att den här undersökta gruppen i betydligt större utsträckning upplever sitt allmänna hälsotillstånd som sämre än vad som är fallet i riket totalt. I tabell 6 nedan redovisas resultatet från motsvarande fråga i FHI:s undersökning.

Tabell 6

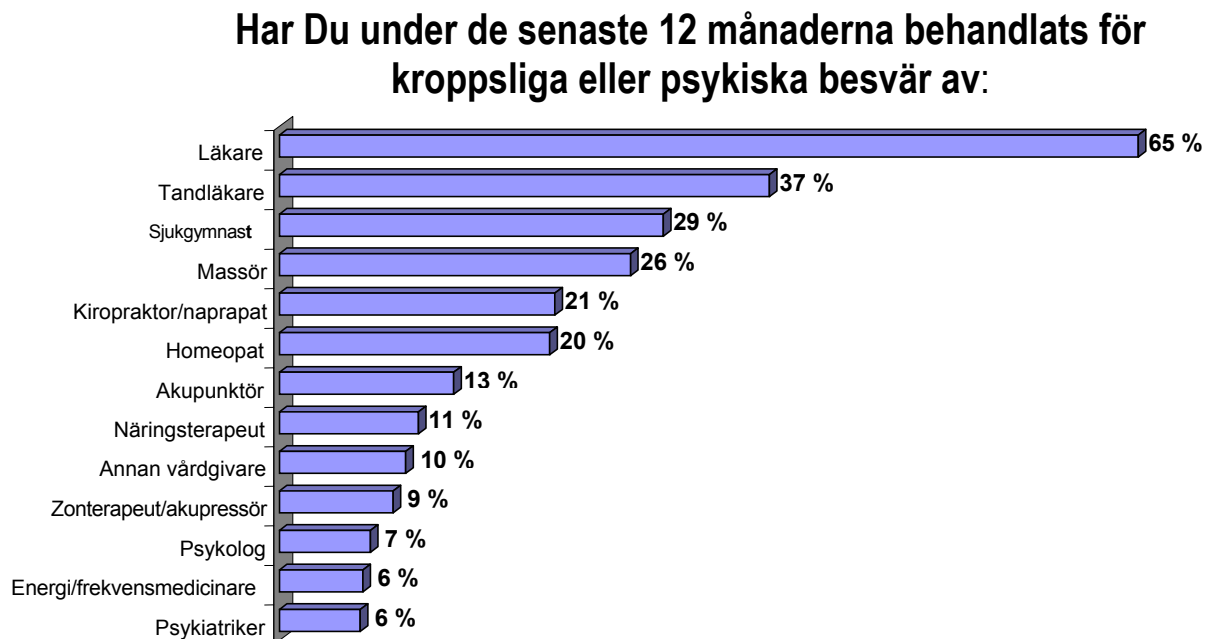
Resultat från FHI:s mätningar av självupplevd hälsa "Hälsa på lika villkor"

	Mycket bra	Bra	Någorlunda	Dåligt	Mycket dåligt	Totalt
Andel	20%	46%	27%	6%	1%	100%
Bastal	11065	26048	15013	3274	631	56031

Poängteras bör att FHI använt sig av ett mittenalternativ med formuleringen ”någorlunda” medan FSI har mittenalternativet ”varken bra eller dåligt”. Det finns här fog för att göra antagandet att skillnaderna i svarsalternativen kan komma att påverka resultaten. Däremot finns det inget som tyder på att detta skulle förändra resultatet i den utsträckningen att det mycket tydliga skillnaderna som uppmätts skulle minska drastiskt eller försvinna.

En fråga som ställdes till samtliga i undersökningsgruppen oavsett om de har sanerat eller ej var ifall de under de senaste 12 månaderna behandlats för kroppsliga eller psykiska besvär av olika vårdgivare. Av de som besvarat frågan uppger 65 % att de har behandlats av läkare och 37 % av tandläkare.

Figur 8



I undersökningsgruppen är amalgam det vanligaste fyllningsmaterialet. Hela 98 % av de tillfrågade har uppgivit att de har/har haft amalgam i sina tänder. Det näst vanligaste fyllningsmaterialet är komposit (plast) (80 %). Flera av respondenterna har haft en kombination av olika material i sina tänder. I undersökningsgruppen finns ingen individ som aldrig har haft några fyllningar och inte heller några individer som enbart har haft guld eller titan. I tabellen nedan har de som uppgivit att de har/har haft delats upp på de som sanerar/sanerat och de som inte sanerar/sanerat. Bland de som har/har haft amalgamfyllningar (98 % av undersökningsgruppen) finner vi att 85 % har/har haft åtgärd (sanering). För gruppen som har/har haft komposit (80 % av undersökningsgruppen) är det endast 11 % har/har haft åtgärd. Motsvarande siffra för de som har/har haft guld är 60 %.

Tabell 7

Vilka fyllningar har Du eller har Du haft i Dina tänder?

	Amalgam	Guld	Titan	Komposit
Har ej haft	2%	47%	76%	20%
Har/har haft Ej sanering	16%	21%	16%	71%
Har/har haft Sanering	82%	32%	9%	9%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	677	677	677	677

På frågan ifall respondenterna har eller har haft infektioner i tandrötter och eller i käkben som påverkat hälsan är det en majoritet (57 %) som anser detta. Endast personer födda mellan 1960 och 1979 (44 %) samt kvinnor (49 %) har färre än 50 % uppgivit detta svar. Vad vi dock bör ta med i beaktande är det låga bastalet för gruppen födda mellan 1960 och 1979.

Tabell 8

Tror Du själv att Du har eller har Du haft infektioner i tandrötter och/eller i käkben som påverkat Din hälsa?

	FÖDELSEÅR				SANERAT		KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	JA	NEJ	MAN	KV	
JA	56%	61%	58%	44%	57%	57%	49%	59%	57%
NEJ	19%	15%	21%	31%	20%	14%	24%	17%	19%
OSÄKER/VET EJ	25%	24%	21%	25%	23%	29%	27%	24%	24%
N (Bastal)	: 208	234	151	59	537	133	170	496	671

Den vanligaste behandlingen för ovanstående problem har varit utdragning av tänder. Hela 68 % har uppgivit att detta har varit en behandling de fått för att lösa problemet med infektioner i tandrötter och/eller i käkben. Den näst vanligaste behandlingsformen är rotbehandling /rotfyllning (66 %).

Tabell 9

Vilken behandling har Du fått

	Ja	Nej	Total	Bastal (n)
Utdragning av tand	68 %	32 %	100 %	412
Rotbehandling/rotfyllning	66 %	34 %	100 %	412
Antibiotika	38 %	62 %	100 %	412
Operation/skrapning av käkbenet	29 %	71 %	100 %	412
Ingen behandling alls	10 %	90 %	100 %	412

I enkäten ställdes fyra frågor som endast vände sig till de som själva misstänker att deras nuvarande eller tidigare symtom beror/berott på tandfyllningsmaterial och/eller elektromagnetiska fält. Det är 38 % som uppgivit att de nu anser sig vara sjuka på grund av sina tandfyllningar och 51 % som anser att de varit sjuka på grund av sina tandfyllningar (se tabell 10 nedan).

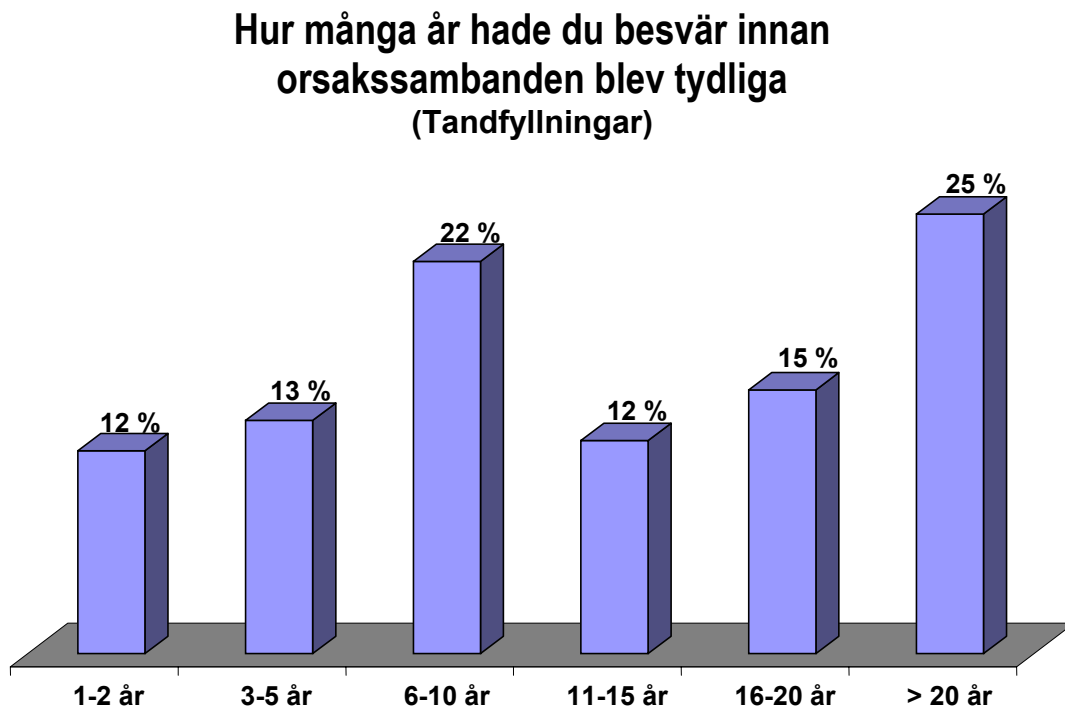
Tabell 10

Anser Du att Du är eller varit sjuk av dina tandfyllningar?

	Kön		Födelseår				Sanerat		Total
	Män	Kvinnor	1914-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1979	Har ej sanerat	Har sanerat	Total
Är sjuk	35%	39%	28%	39%	44%	56%	54%	34%	38%
Varit sjuk	54%	50%	59%	53%	45%	31%	26%	58%	51%
Ej varit sjuk	11%	10%	13%	7%	11%	14%	19%	8%	11%
Bastal (n)	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	170	502	213	238	149	59	134	541	680

Av dessa var det 25 % som uppgivit att de hade besvär i 20 år eller längre innan orsakssambanden blev tydliga för dem. Det framkommer att det är 20 % som har haft sina problem i 6-10 år innan dessa samband blev tydliga och endast 12 % som upptäckt sambanden inom två år, figur 9 nedan. I genomsnitt har det tagit 12 år innan orsakssambanden blivit tydliga.³

Figur 9



³ Detta är inte ett medelvärde utan baserar sig på medianvärdet. Anledningen till detta är att det finns några få individer i undersökningsgruppen som svarat 50 respektive 60, vilket påverkar medelvärdet så att det blir missvisande.

Angående frågan om man anser sig vara överkänslig mot elektromagnetiska fält är det inte en lika stor andel som anser att de är eller har varit det som det är rörande tandfyllningsmaterial. För samtliga grupper förutom männen är det dock en majoritet som anser att de antingen har varit eller är överkänsliga mot elektromagnetiska fält.

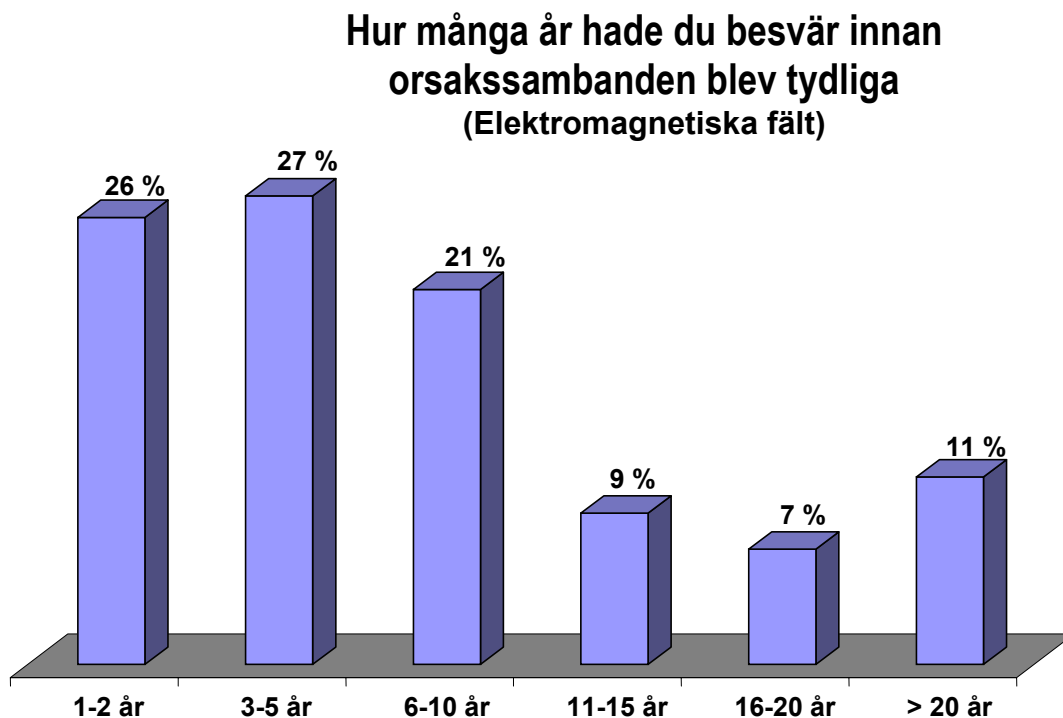
Tabell 11

Anser Du att Du är/har varit överkänslig mot elektromagnetiska fält?

	Födelseår				Sanerat		Kön		Total
	1914-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1979	Ja	Nej	Män	Kvinnor	
Ja är överkänslig	41%	50%	32%	46%	41%	44%	34%	44%	42%
Ja har varit överkänslig	13%	13%	19%	13%	16%	7%	13%	15%	14%
Nej	46%	38%	49%	41%	43%	49%	53%	40%	44%
Bastal (n)	175	202	135	566	467	113	150	428	581

Tiden det har tagit innan orsakssambanden har blivit tydliga är betydligt kortare för elektromagnetiska fält än för tandfyllningsmaterial, figur 10 nedan. Hela 26% har upptäckt orsakssambanden inom två år från det att symtomen kom. I genomsnitt har det tagit 5 år innan orsakssambanden blivit tydliga, vilket är betydligt kortare tid än för tandfyllningsmaterial.⁴

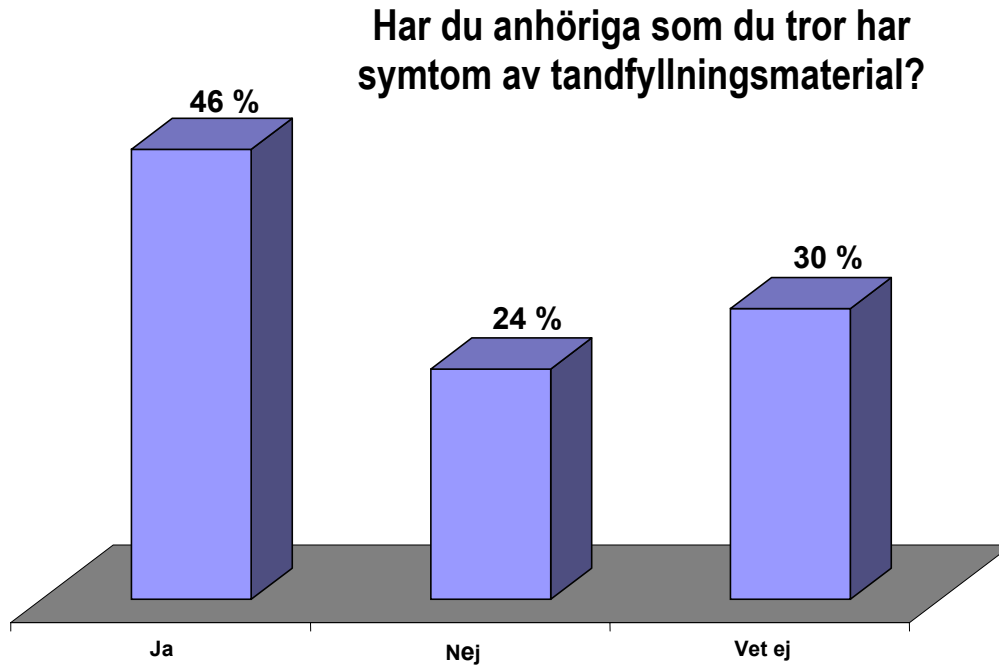
Figur 10



⁴ Ibid

I undersökningsgruppen är det 46 % som uppgivit att de har anhöriga som de tror har symtom som kommer sig av tandfyllningsmaterial. Ungefär var fjärde (24 %) tror inte att de har anhöriga med symtom och 30 % har uppgivit att de inte vet.

Figur 11

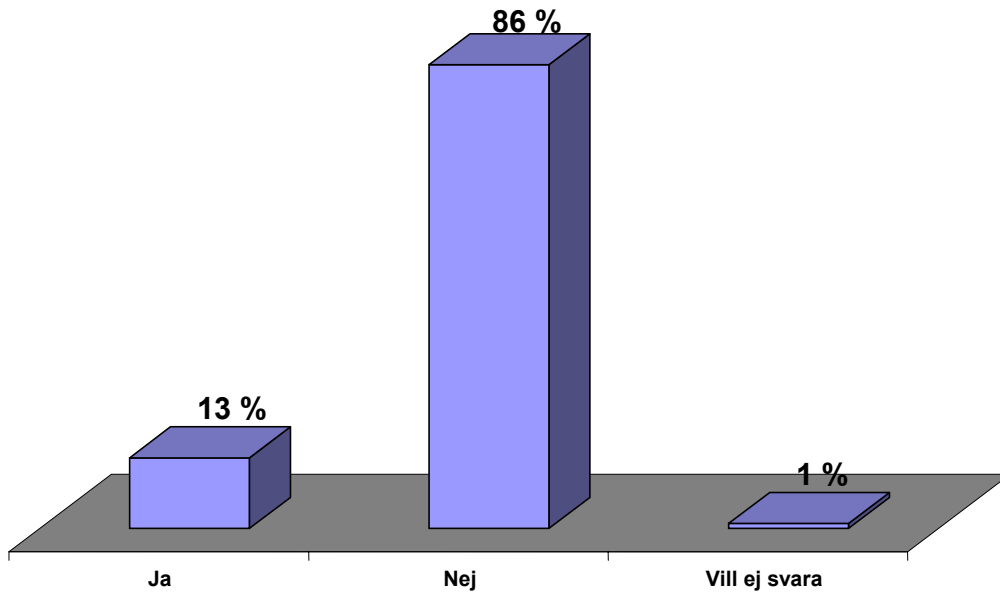


Vi finner att det i undersökningsgruppen är 13 % som har eller har haft någon form av cancerdiagnos samtidigt som det är 9 % som uppgett att de har haft yrkesmässig kontakt med kvicksilver. Enligt Socialstyrelsen var det, bland de folkbokförda i Sverige år 2005, 4 % som fått någon form av cancerdiagnos sedan 1958.⁵ Detta skulle kunna visa på att den här undersökta gruppen har/har haft cancerdiagnos i betydligt större utsträckning än riket totalt trots att undersökningarna inte är helt jämförbara.

⁵ År 2005 var det 352826 personer folkbokförda i Sverige som någon gång sedan 1958 fått diagnosen cancer. Socialstyrelsen

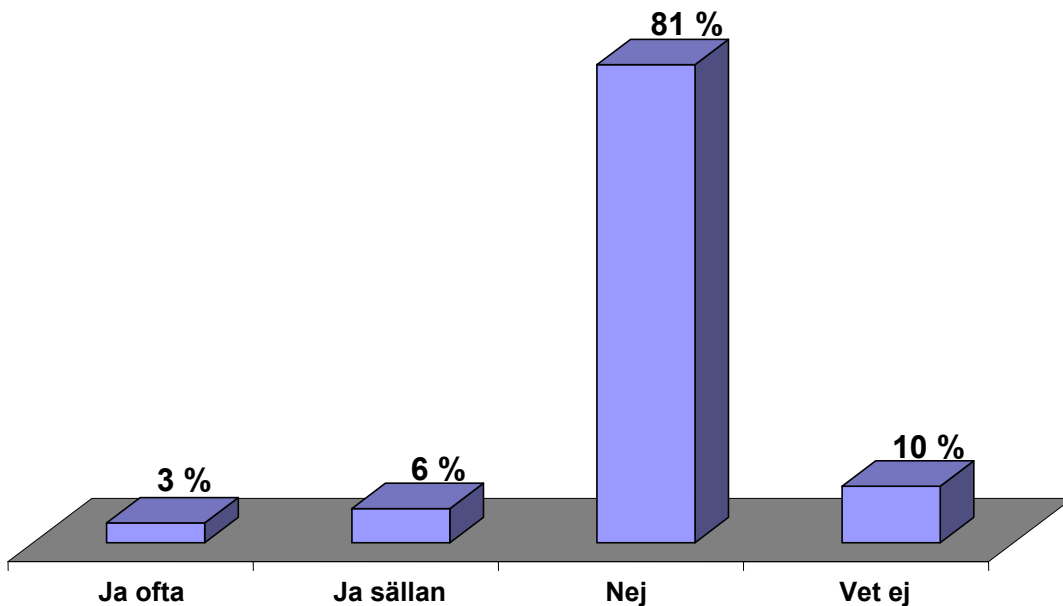
Figur 12

Har du eller har du haft någon cancerdiagnos?



Figur 13

Har du på något sätt haft yrkesmässig kontakt med kvicksilver



I figur 14, 15 och 16 nedan redovisas utfallet på frågorna om respondenternas symtombild. Frågebatteriet innehåller 65 olika symtom där respondenten först har fått ange ett svar ifall han/hon har haft symtomet och ifall detta har relaterats till tandfyllningsmaterial. Sedan har respondenten fått ange ifall detta har minskat betydligt eller försvunnit efter fyllningsbyte. Frågan har ställts till samtliga som ingår i undersökningen. Flera av respondenterna har valt att endast svara på den sista av de tre frågorna. Vi kan således inte med säkerhet säga hur stor

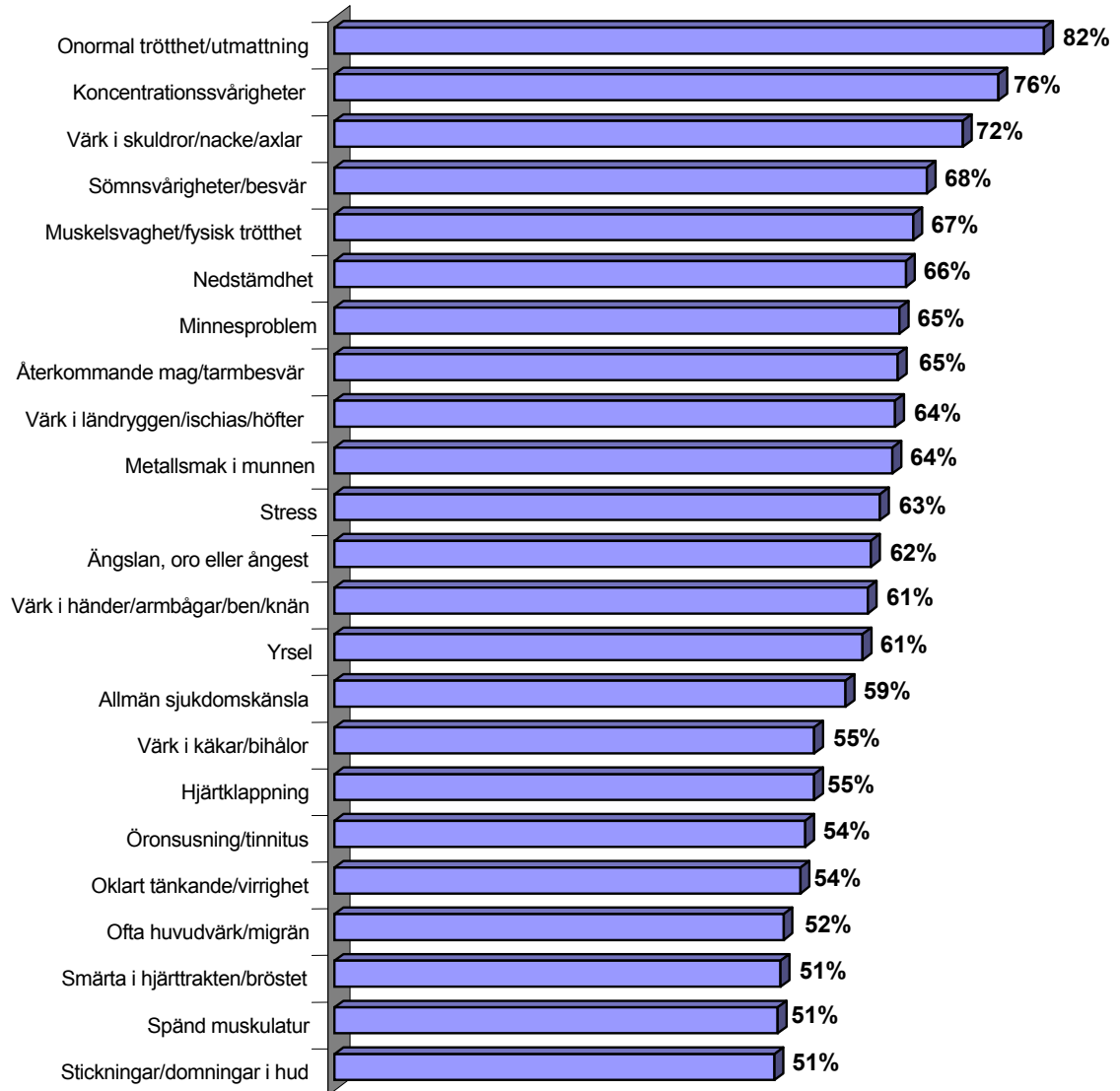
andel som själva relaterar ett symtom till tandfyllningsmaterial eller inte. Figur 14 nedan är en redovisning av andelen som svarat att de har eller haft respektive symptom och avser samtliga respondenter. I figur 15 redovisas symtombilden enbart för de respondenter som har sanerat sina tänder. I figur 16 redovisas andelen som anser att symtomet har minskat bland de som uppgivit att de har/har haft symtomet och som har sanerat tänderna. Figurerna är redovisade i rangordning med det vanligaste förekommande symtomet först. Vi redovisar inte utfallet för samtliga symtom i figurerna, men dessa återfinns i bilaga till rapporten.

I figur 14 nedan redovisas de vanligast förekommande symtomen för hela undersökningsgruppen.⁶ Det vanligaste symtomet i undersökningsgruppen är ”onormal trötthet/utmattad. Hela 82 % har angett att de har eller har haft detta symptom. Symtomen ”koncentrationssvårigheter” och ”värk i skuldror/nacke/axlar” kommer på andra respektive tredje plats med 76 % respektive 72 %. Symtombilden för hela undersökningsgruppen förändras inte nämnvärt när vi endast tittar på gruppen som har sanerat (figur 15 nedan) men den inbördes rangordningen skiljer sig åt i vissa hänseenden.

⁶ Observera att figur 14 avser hela undersökningsgruppen medan de i tabellbilagan redovisade siffrorna för symtomen endast avser de som har sanerat sina tänder.

Figur 14

Andel som har/har haft symtom (Hela undersökningsgruppen)



I figur 15 nedan redovisas andelen som har/har haft ett symptom bland de som har sanerat. Respondenterna hade, som tidigare nämnts, även möjlighet att ange ifall symtomet försvunnit/minskat betydligt efter fyllningsbyte. Inom parentes har vi skrivit ut var i rangordningen symtomet hamnat för frågan om det har försvunnit/minskat betydligt efter sanering. Som framkommit tidigare är det vanligast förekommande symtomet bland de som har sanerat "onormal trötthet/utmattning". Däremot hamnar det på 30:e plats för frågan ifall det försvunnit/minskat betydligt efter sanering. Vi finner att flertalet av de symptom som tillhör de vanligaste även är symptom som kan härröras till t.ex. utmattningssyndrom. I socialstyrelsens beskrivning av "Diagnostiska kriterier för utmattningssyndrom"⁷ redovisas fem punkter som väl stämmer överens med den symtombild som undersökningsgruppen uppvisar. Dessa är:

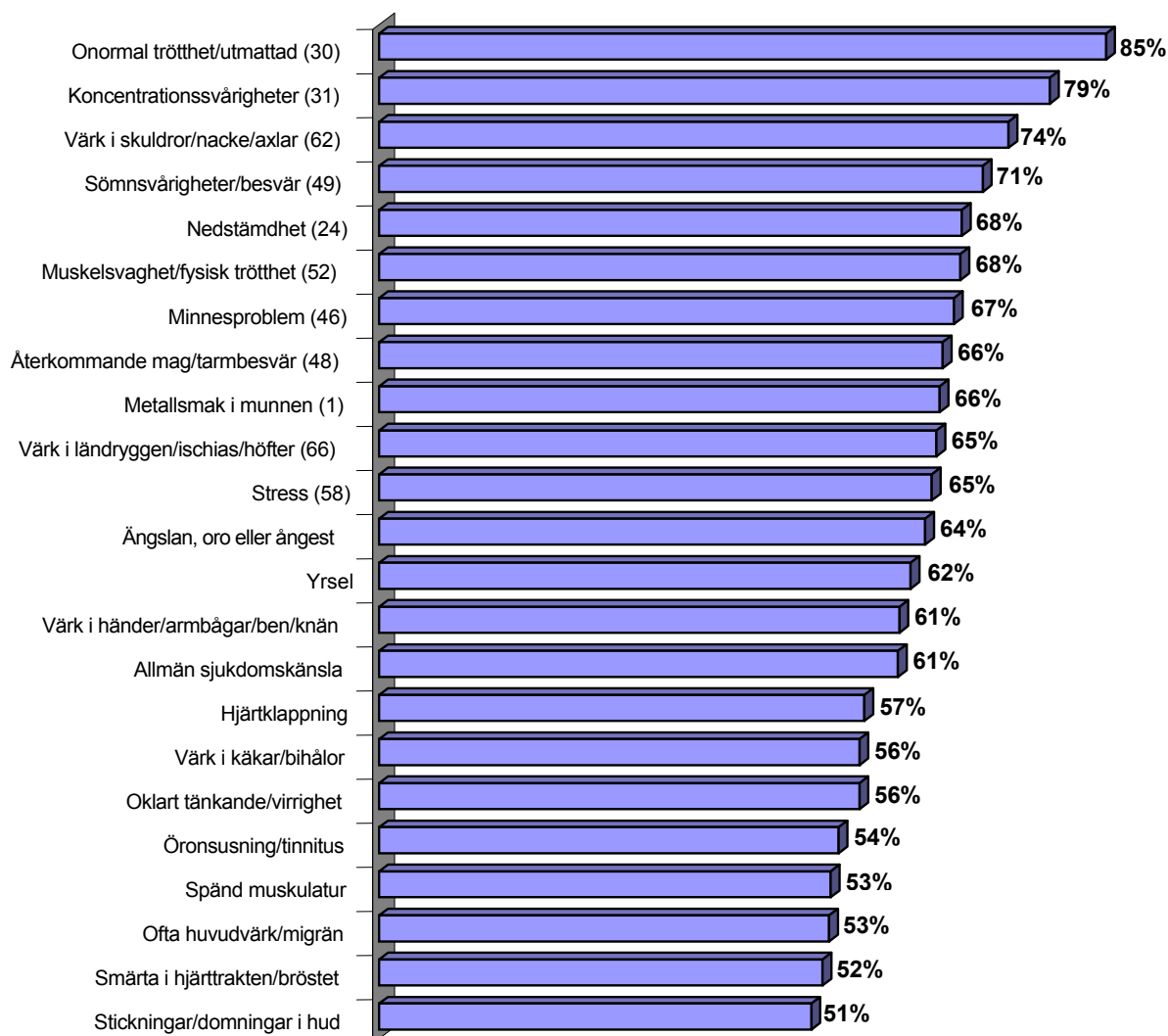
1. Koncentrationssvårigheter eller minnesstörning
2. Påtagligt nedsatt förmåga att hantera krav eller att göra saker under tidspress
3. Känslomässig labilitet eller irritabilitet
4. Sömnstörning
5. Påtaglig kroppslig svaghet eller uttröttbarhet
6. Fysiska symptom såsom värk, bröstsmärtor, hjärtklappning, magtarmsbesvär, yrsel eller ljudkänslighet.

Även i Folkhälsoinstitutets undersökning "Hälsa på lika villkor" har frågor om upplevda symptom ställts. Det tycks vid en första jämförelse som om respondenterna i denna rapport (FSI-Tandvårdsskadeförbundet) upplever att de har fler symptom och att det är en större andel som upplever att de har symtomen. Vi måste dock poängtera att de två undersökningspopulationerna inte är helt jämförbara då deras sammansättning markant skiljer sig från varandra. Inte heller har frågorna i de två undersökningarna varit formulerade på samma sätt. Huruvida den skillnad vi finner mellan Tandvårdsskadeförbundets medlemmar och riket i övrigt är en realitet kan vi i dagsläget inte uttala oss om.

⁷ <http://www.sos.se/fulltext/123/2003-123-18/Sammanfattning.htm>

Figur 15

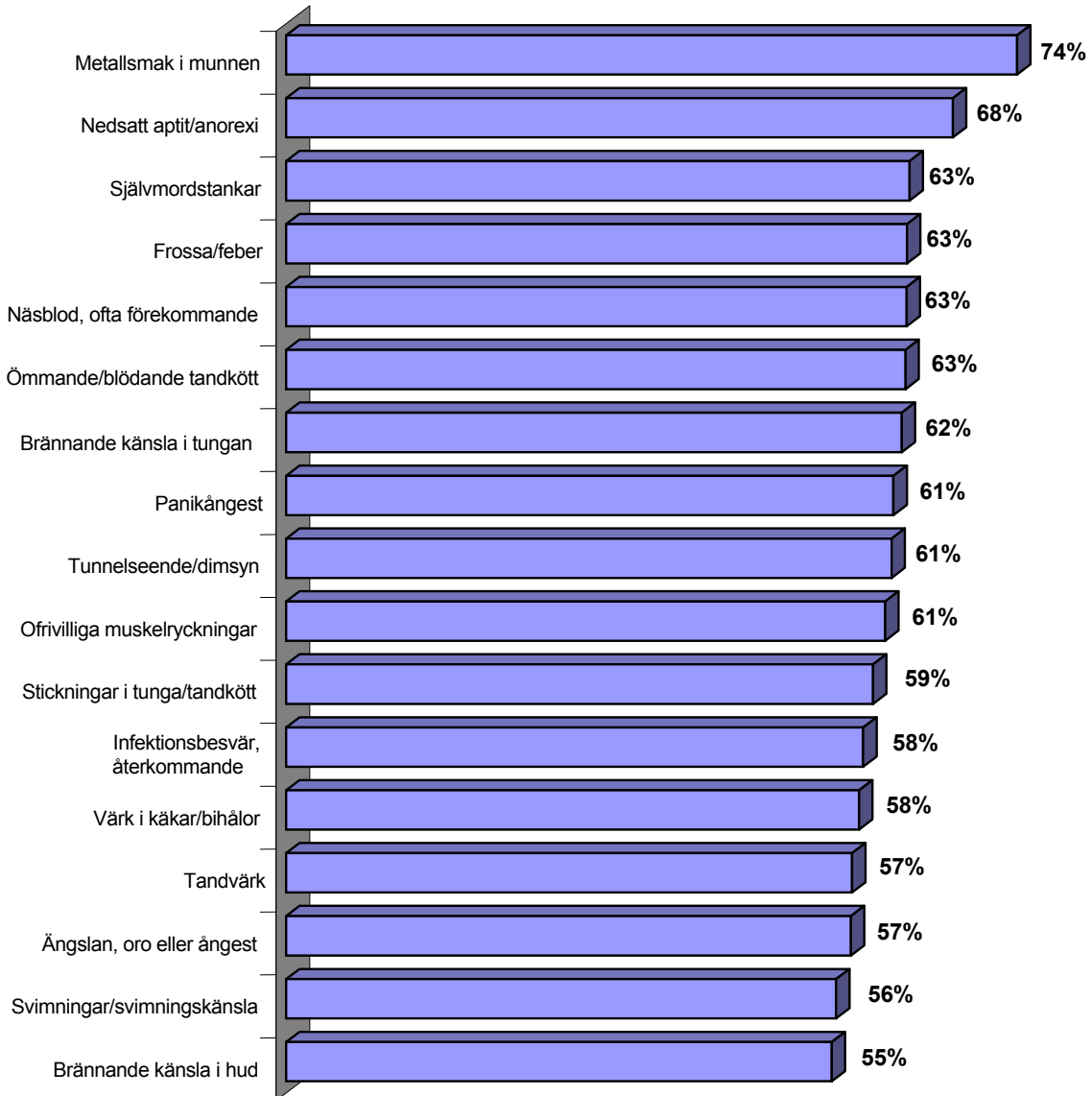
Andel som har/har haft symtomet (De som har sanerat)



I figur 16 nedan redovisas andelen som anser att symtomet har minskat av de som uppgivit att de har/har haft symtomet och som har sanerat tänderna. Intressant är att väldigt få av de vanligaste symtomen i undersökningsgruppen återfinns bland de symtom som respondenterna anser har försvunnit eller minskat betydligt. Det vanligaste symtomet som har minskat betydligt eller försvunnit är ”metallsmak i munnen”. Detta återfinns som det 10:e vanligaste symtomet i undersökningsgruppen och det 9:e för de som har sanerat sina tänder. Inget av det nio mest vanliga symtomen återfinns bland de 17 symtomen i figur 16 nedan.

Figur 16

Andel som upplever att symtomet minskat av de som Har/har haft symtomet och har sanerat.



Sammanfattning: Hälsosituation – symtombild

Av de som har sanerat sina tänder är det hela 48 % som uppgivit att de anser att deras allmänna hälsotillstånd är ganska eller mycket bra. Motsvarande siffra för de som inte har sanerat sina tänder är 27 %. Av de tillfrågade uppger 65 % att de har behandlats av läkare någon gång de senaste 12 månaderna för kroppsliga eller psykiska besvär och 37 % att de har behandlats av tandläkare. Amalgam är det vanligaste fyllningsmaterialet och 98 % uppger att de har eller har haft detta fyllningsmaterial. Näst vanligast är komposit (plast), 80 %. Av de som har/har haft amalgam är det 83 % som uppgett att de har sanerat eller sanerar tänderna. Totalt uppger 57 % att de har eller har haft infektioner i tandrötter och/eller i käkben som påverkat deras hälsa. De födda mellan 1940 och 1949 har i något större utsträckning än andra haft detta problem. Den vanligaste behandlingen har varit att dra ut en tand/tänder (68 %) tätt följt av rotbehandling/rotfyllning (66 %). Av de som misstänker att deras nuvarande eller tidigare symtom beror/berott på tandfyllningsmaterial är det 38 % som uppger att de fortfarande är sjuka och 51 % som uppger att de varit sjuka på grund av tandfyllningsmaterial. Det har i genomsnitt tagit 12 år (median) innan orsakssambanden blivit tydliga. En liknande fråga ställdes om elektromagnetiska fält. Där var det 42 % som upp gav att de fortfarande är och 14 % att de varit överkänsliga mot elektromagnetiska fält. För de med överkänslighet mot elektromagnetiska fält har det i genomsnitt tagit fem år (median) innan de uppmärksammade orsakssambanden. Det är 46 % av undersökningsgruppen som anser att de har anhöriga som har symtom av tandfyllningsmaterial. Det är 13 % som har haft någon form av cancerdiagnos och 3 % som haft daglig yrkesmässig kontakt med kvicksilver samt 6 % som haft det mer sällan.

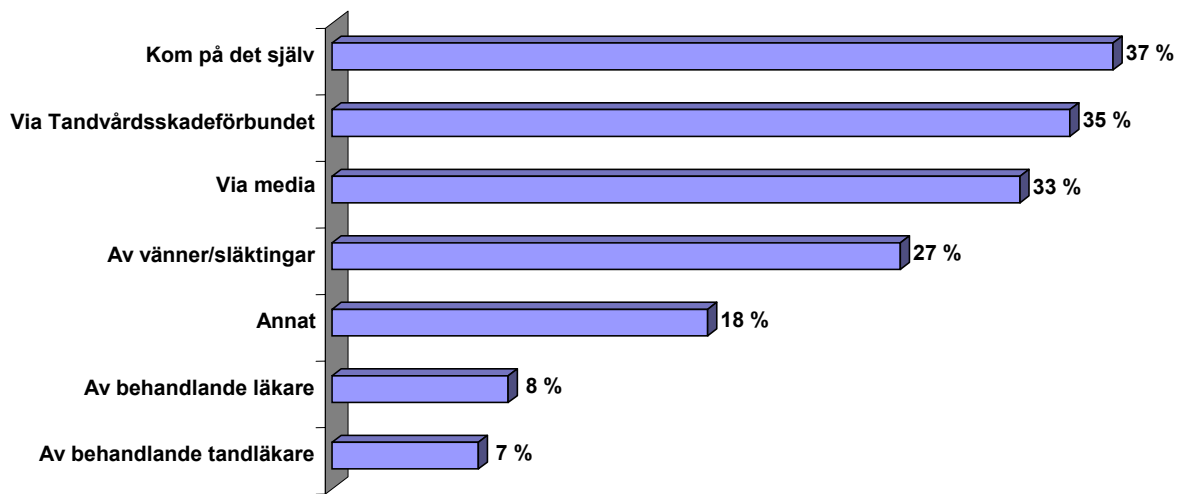
De vanligast förekommande symtomen som undersökningsgruppen uppvisar tycks stämma väl överens med den symtombild som ligger till grund för diagnostiseringen av utmattningssyndrom. Även när vi endast tittar på de individer som har sanerat sina tänder får vi samma bild. Vad som dock framkommer är att endast tre av de 20 vanligaste symtomen återfinns bland de 17 vanligaste symtomen som har minskat betydligt eller försvunnit efter sanering.

Kunskap, bemötande, förtroende och sjukintyg

Informationen kring sambandet mellan tandfyllningsmaterial och olika sjukdomar är i många fall bristfällig. På frågan om hur respondenterna uppmärksammades på sambandet mellan sina symtom och tandfyllningar uppger 37 % att de själva kommit på sambandet. Vi bör här reflektera över hur dessa individer har fått information om att ett sådant samband kan finnas innan de själva gjort kopplingen. Var den informationen kommit ifrån kan vi inte besvara. Intressant är dock att hela 35 % uppgett att de har blivit uppmärksammade på sambandet via Tandvårdsskadeförbundet och endast 8 % av läkare och 7 % av tandläkare.

Figur 17

Hur uppmärksammades du på att tandfyllningarna kunde orsaka dina symtom/besvär



Hur respondenterna blivit bemött av läkare när de sökt vård på grund av symtom de själva relaterat till tandvårdsmaterial varierar något mellan olika landsdelar. Totalt är det 58 % som uppgett att de blivit bemötta ganska dåligt eller mycket dåligt när de har sökt vård på vårdcentral. I mellersta Sverige är det en något mindre andel (52 %) som anser att de har blivit bemött dåligt än i södra (63 %) och norra Sverige (56 %).

Tabell 12

**Hur har du i allmänhet blivit bemött av läkare på
vårdcentral när du sökt vård på grund av symtom du
själv relaterat till tandvårdsmaterial**

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Mycket bra	5%	8%	2%	5%
Ganska bra	9%	13%	16%	12%
Varken eller	23%	28%	27%	25%
Ganska dåligt	27%	26%	24%	26%
Mycket dåligt	36%	26%	32%	32%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	241	158	101	500

Bemötandet av privata läkare har uppfattas som betydligt positivare än bemötandet på vårdcentral. Totalt är det endast 32 % som anser sig blivit ganska dåligt eller mycket dåligt bemötta av privata läkare mot 58 % av läkare på vårdcentral. Det är 48 % som anser sig blivit ganska bra eller mycket bra bemötta av privata läkare och endast 17 % av läkare på vårdcentral. I norra Sverige tycks det vara en större andel som anser sig vara bra bemötta av privata läkare än i de andra landsdelarna. Vi bör dock ta i beaktande det låga bastalet (50 individer) för gruppen ”Norra Sverige”.

Tabell 13

**Hur har du i allmänhet blivit bemött av privat läkare
när du sökt vård på grund av symtom du själv relaterat
till tandvårdsmaterial**

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Mycket bra	26%	29%	44%	30%
Ganska bra	18%	17%	22%	18%
Varken eller	21%	20%	18%	20%
Ganska dåligt	19%	17%	4%	16%
Mycket dåligt	17%	16%	12%	16%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	168	116	50	334

Kunskapsnivån hos de läkare som respondenten varit patient hos upplevs som dåligt av en klar majoritet. Totalt är det 72 % som uppgivit att de tycker att kunskapsnivån hos läkare de varit patienter hos är ganska dålig eller mycket dålig. Även här är den negativa upplevelsen något lägre för de boende i mellersta Sverige (67 %) i jämförelse med de boende i södra Sverige (73 %) och de boende i norra Sverige (77 %).

Tabell 14

Hur upplever du i allmänhet kunskaperna om överkänslighet hos läkare du varit patient hos

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Mycket bra	3%	7%	5%	5%
Ganska bra	8%	7%	4%	7%
Varken eller	16%	19%	15%	17%
Ganska dåligt	31%	29%	25%	29%
Mycket dåligt	42%	38%	52%	43%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	268	182	106	556

Bemötandet av tandläkare för de som velat sanera sina tänder har uppfattats som betydligt bättre än bemötandet från läkare. Totalt har 58 % svarat att de anser att de blivit ganska bra eller mycket bra bemötta. Bemötandet har upplevts som något bättre bland de boende i mellersta Sverige (62 %) än bland de boende i södra Sverige (57 %) och de boende i norra Sverige (58 %).

Tabell 15

Hur har du i allmänhet blivit bemött av tandläkare när du velat sanera

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Mycket bra	32%	33%	37%	33%
Ganska bra	25%	29%	21%	25%
Varken eller	14%	14%	11%	13%
Ganska dåligt	14%	13%	10%	13%
Mycket dåligt	15%	12%	22%	15%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	265	199	104	568

Även kunskaperna bedöms som bättre hos tandläkare än hos läkare. Totalt har 45 % svarat att de anser att kunskaperna hos tandläkare har varit ganska bra eller mycket bra. De som är boende i norra Sverige upplever en något lägre kunskapsnivå hos tandläkarna (42 %) än de boende i södra (45 %) och mellersta Sverige (46 %). Skillnaden är dock så liten att den inte kan anses som signifikant.

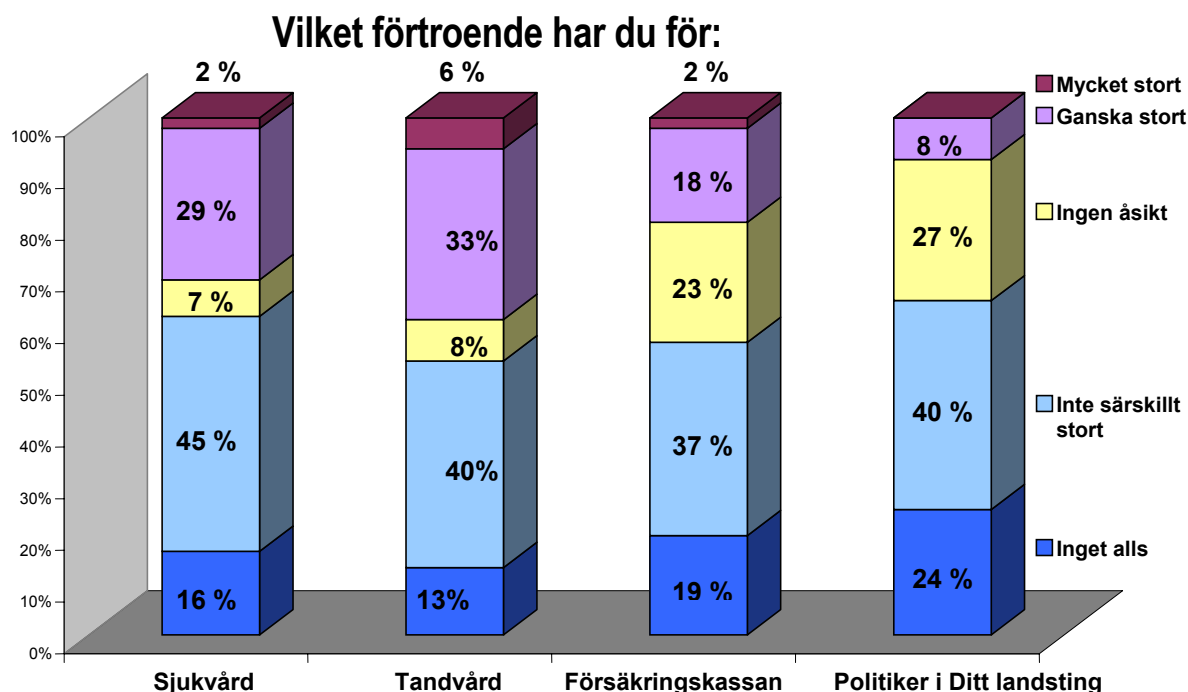
Tabell 16

Hur upplever du i allmänhet kunskaperna om överkänslighet mot dentala material hos tandläkare du varit patient hos

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Mycket bra	20%	20%	18%	20%
Ganska bra	25%	26%	24%	25%
Varken eller	17%	17%	14%	16%
Ganska dåligt	22%	21%	18%	21%
Mycket dåligt	15%	16%	26%	18%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	268	198	105	571

I figur 18 nedan redovisas utfallet för frågan om vilket förtroende man har för sjukvården, tandvården, försäkringskassan och politiker i sitt landsting. Störst förtroende har respondenterna för tandvården där 39 % svarat att de har ett ganska stort eller mycket stort förtroende. Näst störst förtroende har respondenterna för sjukvården där 31 % uppgivit av de har mycket stort eller ganska stort förtroende. I Folkhälsoinstitutets mätning, riktad mot hela Svenska folket, är motsvarande siffra 71 %. Även andelen som uppgivit att de inte har ett förtroende skiljer sig markant mellan de två mätningarna. För samtliga aktörer/myndigheter är det en majoritet som uppgivit att de inte har särskilt stort eller inget förtroende. Störst andel som svarat att de inte har något särskilt eller inget förtroende återfinns för politiker i Ditt landsting (64 %).

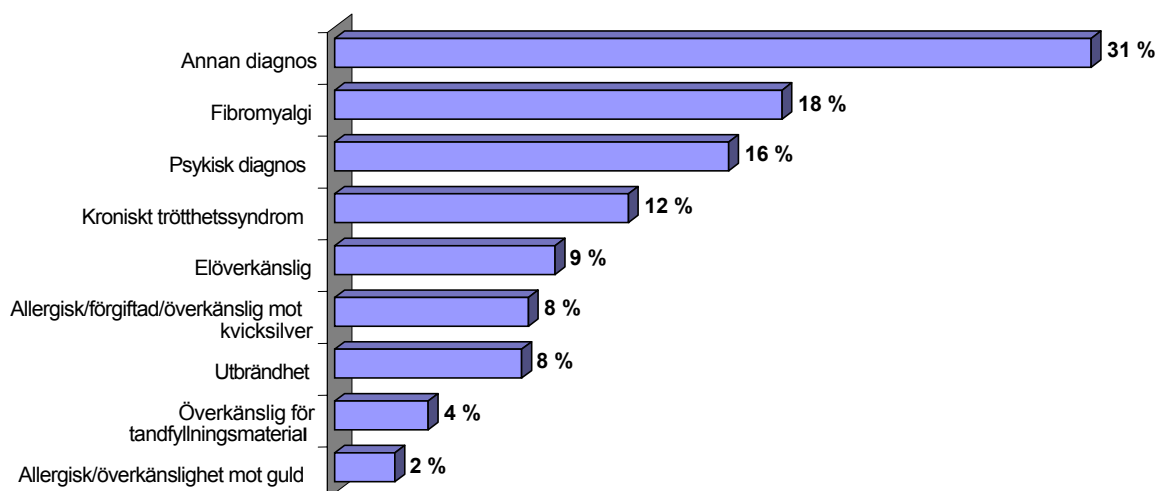
Figur 18



Av de som uppgett att de inte kan arbeta på grund av överkänslighet mot tandfyllningar är de vanligaste sjukdiagnoserna på sjukintygen fibromyalgi (18 %), psykisk diagnos (16 %) och kroniskt trötthetssyndrom (12 %). Störst andel har svarat ”annan diagnos” (31 %). Elöverkänslighet har angivits av 9 % och överkänslighet för tandfyllningsmaterial av 4 %.

Figur 19

Vilken diagnos finns på Ditt sjukintyg?



Försäkringskassan har accepterat 85 % av läkarnas ursprungliga diagnos som underlag för sjukskrivning. Det finns här inga skillnader mellan olika landsdelar.

Tabell 17⁸

Har försäkringskassan accepterat läkarens ursprungliga diagnos för sjukskrivning

	Södra Sverige	Mellersta Sverige	Norra Sverige	Total
Ja	85%	84%	84%	85%
Nej	15%	16%	16%	15%
	100%	100%	100%	100%
Bastal (n)	122	81	51	254

⁸ Det finns 17 respondenter som inte uppgett vilket landsting de tillhör. Detta är anledningen till att bastalet i tabell 16 skiljer sig mot det i tabellbilagan.

Sammanfattning: Kunskap, bemötande, förtroende och sjukintyg

De tillfrågande uppmärksammade själva sambandet mellan upplevda symtom och tandfyllningar i 37 % av fallen. Den näst vanligaste kanalen för att få kunskap om sambandet mellan tandfyllningar och olika sjukdomar var via Tandvårdsskadeförbundet. Endast 7 % har uppgivit att de fått information från behandlande läkare och 8 % från tandläkare.

Det finns en tydlig skillnad i hur man anser sig ha blivit bemött av privat läkare i jämförelse med läkare på vårdcentral. Bemötandet varierar även något beroende på vilken del av landet man bor i. Totalt sett upplever en majoritet av respondenterna (58 %) att de blivit dåligt bemötta av läkare på vårdcentral när de sökt vård på grund av symtom de själva relaterat till tandfyllningsmaterial. De individer som är bosatta i mellersta Sverige har inte uppvisat en lika negativ bild (52 %). Sämst bemötande upplevs av boende i södra Sverige (63 %). Det är endast 32 % som upplevt att de blivit dåligt bemötta av privata läkare. Här är inte skillnaderna mellan de olika landsdelarna lika stor. Kunskapsnivån hos läkare upplevs av respondenterna som ganska låg (72 %). För tandläkare är motsvarande siffra 39 % och det är 45 % som anser att tandläkarnas kunskapsnivå är god.

Den aktör/myndighet som åtnjuter störst förtroende bland respondenterna är tandvården (39 %). Av de diagnoser som återfinns på respondenternas sjukintyg är de vanligaste fibromyalgi (18 %), psykisk diagnos (16 %) och kroniskt trötthetssyndrom (12 %). Det är dock 31 % som har uppgivit att det finns en annan diagnos på deras sjukintyg än de diagnoser som anges som svarsalternativ till frågan. Försäkringskassan har accepterat 85 % av läkarnas ursprungliga diagnos som underlag för sjukskrivning.

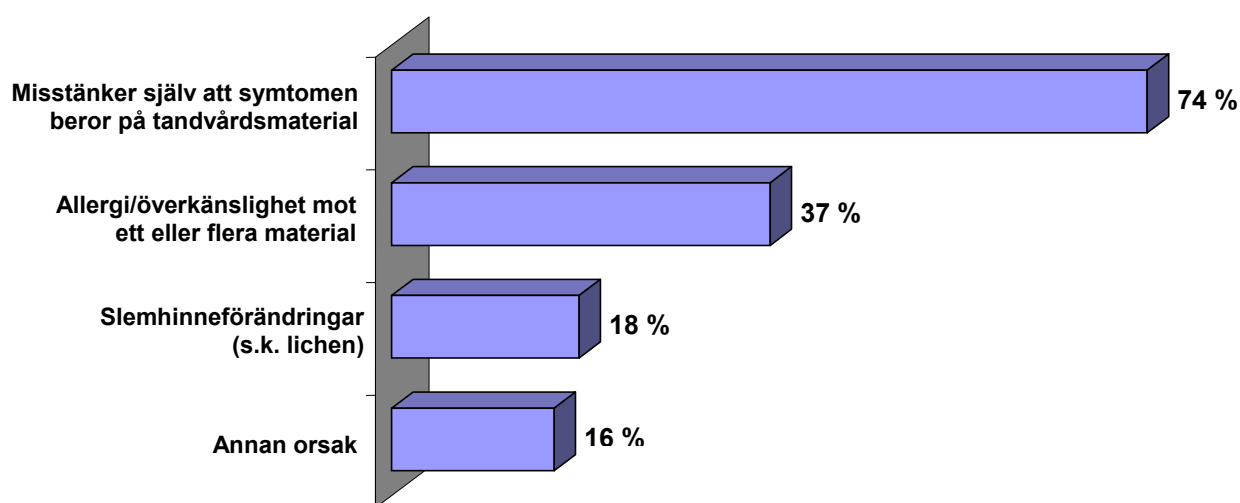
Endast till de som har sanerat tänderna

De nedan redovisade frågorna har endast ställts till de som har sanerat sina tänder. Frågorna har inletts med ingressen ”Om du sanerat Dina tänder ber vi Dig även att fylla i följande:”

Den vanligaste orsaken till att man har bytt sina tandfyllningar är att man själv misstänker att de symtom man har beror på tandvårdsmaterial (74 %). Den näst vanligaste (37 %) orsaken är allergi/överkänslighet mot ett eller flera material.

Figur 20

Varför har du bytt ut dina tandfyllningar



Bastal (n) 603

Av de som har bytt tandfyllningar på grund av allergi är det 36 % som uppger att allergin har påvisats vid hudtest.

Tabell 18

Har allergin påvisats vid hudtest

	Andel
Ja	36%
Nej	23%
Ej genomgått hudtest	42%
	101%
Bastal (n)	274

Vi finner att det är vanligare bland äldre än yngre att ha dragit ut tänder som del i saneringen. Vi kan dock inte dra några slutsatser rörande den yngsta åldersgruppen då de för denna fråga endast utgörs av 36 individer vilket gör att felmarginalen blir stor. Vi finner även att kvinnor i något större utsträckning dragit ut tänder som del i sanering än män.

Tabell 19

Har du dragit ut tänder som del i saneringen?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
JA ENSTAKA	36%	30%	29%	22%	26%	33%	31%
JA FLERA	27%	24%	19%	11%	17%	25%	23%
JA SAMTLIGA	6%	3%	2%	0%	4%	3%	3%
NEJ	31%	43%	51%	67%	54%	40%	43%
N (Bastal)	: 160	191	132	36	132	394	529

Bland de som sanerat sina tänder finns det flera personer som tvingats byta tandfyllningar flera gånger på grund av överkänslighet (30 %). Även här ska vi ta i beaktande att bastalet är lågt för gruppen födda mellan 1960 och 1979. Det framgår att äldre bytt tandfyllningar fler gånger än yngre och kvinnor i något högre utsträckning än män.

Tabell 20

Har Du på grund av överkänslighet tvingats byta tandfyllningar flera gånger?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
JA	37%	33%	20%	14%	28%	31%	30%
NEJ	63%	67%	80%	86%	72%	69%	70%
N (Bastal)	: 153	188	129	35	130	383	515

På frågan som redovisas i tabell 21 nedan har vi blivit tvungna att utifrån de avgivna svaren skapa nya svarsalternativ. Det visade sig att respondenterna i ganska stor utsträckning uppfattat frågan som en fråga med flervalmsmöjlighet och avgav sina svar som kombination av de tre ursprungliga svarsalternativen. De nya svarsalternativen är således kombinationer av de tre ursprungliga. Som framgår av tabellen nedan är det 39 % av de som har genomgått flera fyllningsbyten på grund av överkänslighet som uppgett att orsaken till detta är att de inte tålde det nya fyllningsmaterialet. Det är 24 % som har angivit oskicklig sanering/kvarlämnat amalgam som orsak till upprepade fyllningsbyten. Av kombinationerna är det ”oskicklig sanering/kvarlämnat amalgam” och ”kvarvarande metallkronor/stift” som har störst andel med (11 %). Som synes är bastalen här mycket låga vilket gör att vi inte kan dra några slutsatser rörande de olika grupperna som finns redovisade i tabellen nedan. Dessa bör endast ses som en fingervisning och inte som ett faktiskt utfall.

Tabell 21

Vad var orsak till nytt fyllningsbyte?

		FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
		1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
TÅLDE INTE DET NYA FYLLNINGSMATERIALET (1)		35%	30%	59%	80%	34%	40%	39%
OSKICKLIG SANERING/KVARLÄMNAT AMALGAM (2)		18%	34%	15%	20%	34%	21%	24%
KVARVARANDE METALLKRONOR/STIFT (3)		15%	7%	11%	0%	9%	10%	10%
1+2		5%	7%	7%	0%	6%	6%	6%
1+3		7%	3%	4%	0%	0%	6%	5%
2+3		11%	13%	4%	0%	16%	9%	11%
1+2+3		9%	7%	0%	0%	0%	8%	6%
N (Bastal)	:	55	61	27	5	32	119	152

Fram till tandvårdsförordningen (1998:1338) trädde i kraft 1999 kunde patienter få avgiftsfri vård där försäkringskassan stod för hela behandlingkostnaden, bl.a. för behandling som gjordes om på grund av avvikande reaktion mot dentala material så som allergi eller lichenförändringar. I och med tandvårdsförordningen (1998:1338) kan detta ske antingen på grund av avvikande reaktioner mot dentala material eller som ett led i en medicinsk rehabilitering i samband med långvariga sjukdomssymtom. Kostnaden regleras med tillämpning av hälso- och sjukvårdslagens (1982:763, HSL) bestämmelser om vårdavgifter för öppen hälso- och sjukvård.

I tabell 22 nedan redovisas vem som har betalt de fyllningsbyten som respondenterna har gjort. Vi har här valt att under kategorin ”betalt själv” inkludera samtliga som helt betalt sin sanering och de som delvis har betalt sin sanering. Det är 73 % som helt eller delvis själv har betalt sin sanering. Män har betalt själv i större utsträckning än kvinnor.

Tabell 22

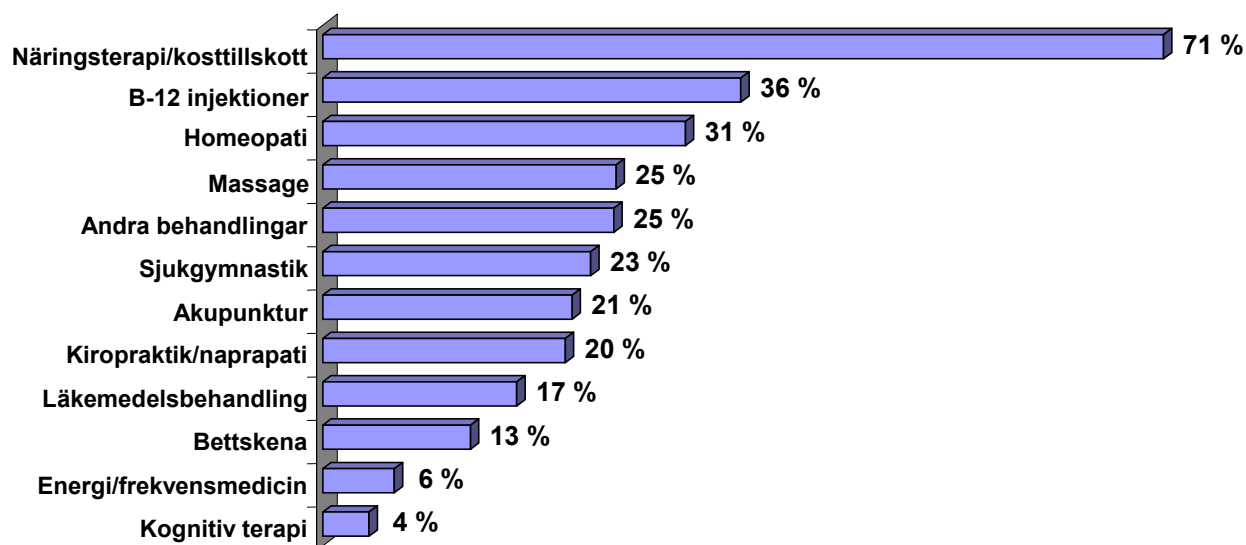
Vem har betalt de fyllningsbyten Du gjort på grund av överkänslighet mot tandvårdsmaterial?

	Total
Har betalt själv helt eller delvis	73%
Har betalats av landsting eller Försäkringskassan	26%
	100,0%
Bastal (n)	484

Utöver sanering av tandfyllningsmaterial används flera olika behandlingar i form av kosttillskott, sjukgymnastik, bettskena m.m. I figur 21 nedan redovisas en rangordning på vilka behandlingar förutom sanering som har hjälpt respondenterna. Hela 71 % av de som har sanerat har uppgett att de blivit hjälpta av näringsterapi/kosttillskott. Denna behandling särskiljer sig markant från de andra. På andra plats kommer B-12 injektioner, 36 %. Flera alternativ kunde fyllas i.

Figur 21

Vilka behandlingar förutom sanering, har hjälpt?

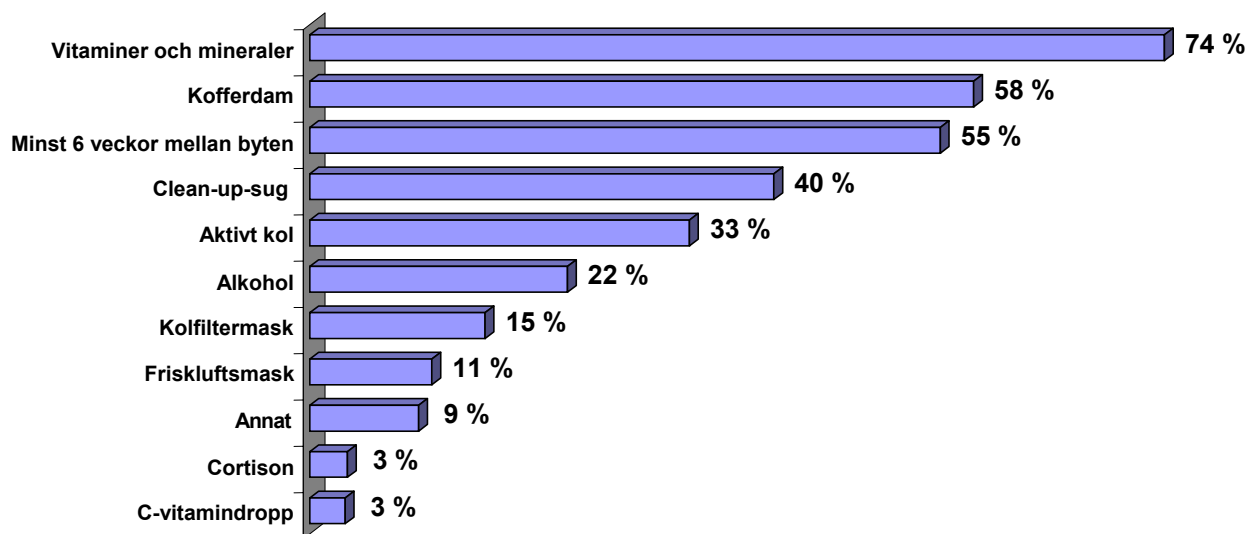


Bastal (n) 510

Vid en sanering är det av vikt att vidta olika försiktighetsåtgärder. Vilka dessa är varierar från tandläkare till tandläkare och har även varierat över tid. Den vanligaste försiktighetsåtgärden som vidtagits för de som sanerat sina tänder är "Vitaminer och mineraler" (74 %) och den näst vanligaste är "Kofferdam" (58 %). På tredje plats kommer "Minst 6 veckor mellan fyllningsbytena" (55 %). Även här kunde flera svarsalternativ fyllas i.

Figur 22

Vilka försiktighetsåtgärder vidtogs vid/under sanering?

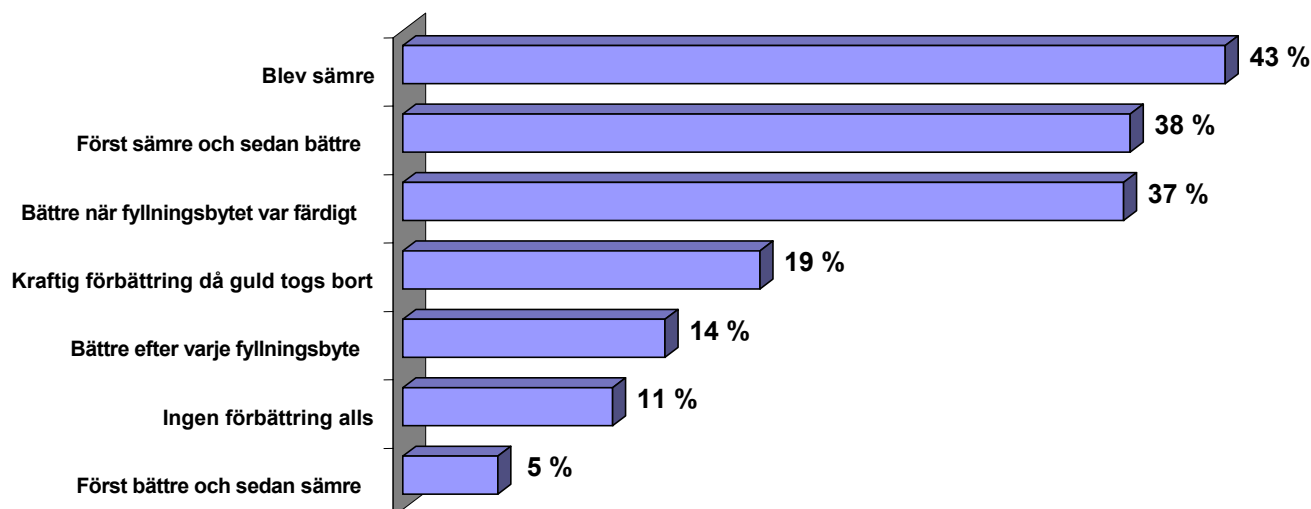


Bastal (n) 519

Det upplevda resultatet i samband med fyllningsbytena redovisas i figur 23 nedan. Det är 43 % av de som sanerat sina tänder som upplevde att deras hälsa blev sämre i samband med fyllningsbytet. I tabell 23 nedan framgår dock att 59 % upplevde att deras hälsa blivit bättre en tid efter saneringen. Således kan vi anta att tidsfaktorn som formulerats i frågan har betydelse för hur resultatet upplevs. Det tycks som om eventuella permanenta förbättringar inträder en tid efter att saneringen är färdig. I tabell 24 redovisas resultatet för frågan hur lång tid det tog innan förändringen blev permanent. Där framkom att 78 % ansåg att det tagit minst 1 år eller mer innan förbättringen blev permanent. Detta stöder tanken om att tiden är en viktig faktor och att vi inte kan mäta resultatet/effekten av en sanering i nära anslutning till densamma.

Figur 23

Hur förändrades hälsan i samband med fyllningsbytena?



Bastal (n) 589

Observera att svarsalternativen inte är uteslutande dvs. man kan svara på fler än ett svarsalternativ

Av de som sanerat sina tänder är det en majoritet (59 %) som upplever att en positiv förändring skett en tid efter saneringen. Endast 6 % av de som har sanerat har svarat i det yttersta svarsalternativet ”Alla Symptom borta”. Andelen bland de äldsta som svarat i det yttersta svarsalternativet är 14 %. Vi bör dock ta med i beaktande att definitionen ”en tid efter” är godtycklig och kan variera stort från respondent till respondent. Således är det svårt att dra några specifika slutsatser endast utifrån denna fråga.

Tabell 23

Hur upplevde Du Din hälsa en tid efter saneringen?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL	
	1914-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1979	MAN	KV		
ALLA SYMPTOM BORTA	14%	5%	2%	0%	8%	6%	6%	
2	18%	26%	20%	22%	24%	21%	22%	
3	22%	31%	39%	44%	30%	32%	31%	
INGEN SKILLNAD	10%	10%	13%	11%	11%	11%	11%	
5	2%	0%	2%	0%	3%	1%	1%	
6	2%	3%	2%	3%	2%	3%	2%	
MYCKET SÄMRE	13%	13%	15%	8%	13%	13%	13%	
VET EJ	19%	12%	5%	11%	9%	13%	12%	
N (Bastal)	:	125	175	122	36	123	341	467

I tabell 24 nedan redovisas resultatet från frågan om hur många år det tog innan förändringen blev permanent. Som nämntes tidigare är det en majoritet av de som sanerat sina tänder som upplever att förbättringarna blev permanenta efter ett år eller längre tid. Det tycks som om det tagit lite kortare tid för de yngre att uppleva permanenta förändringar. Bastalen är dock för små för att det ska gå att dra några slutsatser från de olika undergrupper som redovisas i tabell 23 nedan. Siffrorna bör mest ses som en fingervisning.

Tabell 24

Hur många år tog det innan förändringen blev permanent?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL	
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV		
	OMDELBART	8%	5%	8%	4%	7%		6%
INOM ETT ÅR	19%	15%	14%	8%	16%	16%	16%	
1-4 ÅR	33%	39%	42%	58%	47%	36%	39%	
4 ÅR ELLER MER	40%	41%	36%	29%	29%	42%	39%	
N (Bastal)	:	98	130	77	24	85	248	336

En fråga som vi tidigare i rapporten berört är respondenternas sömnsituation. Vi fann att de flesta sov mellan 6-8 timmar per natt men att det fanns ett flertal som inte ansåg sig utvilade när de vaknade, detta var också vanligare bland de som inte hade sanerat sina tänder (40 %). I tabell 25 nedan redovisas hur de som har genomgått sanering upplevt att sömnbehovet förändrats en tid efter saneringen. Totalt har 23 % svarat att de sov mindre, 49 % att de sov lika mycket och 28 % att de sov mer. Upplevelsen av hur sömnbehovet förändrades efter saneringen är ungefär det samma för de olika åldersgrupperna och för män och kvinnor.

Tabell 25

Hur upplevde Du att sömnbehovet förändrades en tid efter saneringen?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
	SOV MINDRE	22%	22%	22%	31%	20%	
SOV LIKA MYCKET	57%	48%	47%	34%	54%	47%	49%
SOV MER	21%	29%	31%	34%	25%	28%	28%
N (Bastal)	130	174	116	32	118	339	460

Som vi tidigare redovisat finns det ett flertal individer i undersökningen som utöver överkänslighet mot tandfyllningsmaterial även har en överkänslighet mot elektromagnetiska fält. I tabell 26 nedan redovisas utfallet på frågan om hur denna överkänslighet har förändrats efter att individerna har sanerat sina tänder. Det är 21 % som uppger att deras känslighet mot elektromagnetiska fält avtog eller försvann och 12 % som uppger att deras överkänslighet uppkom efter saneringen. Totalt är det 57 % av de som har sanerat sina tänder som uppgett att de är eller har varit överkänsliga mot elektromagnetiska fält (tabell 11).

Tabell 26

På vilket sätt förändrades Din känslighet för elektromagnetiska fält när du bytte tandfyllningar?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
INGEN FÖRÄNDRING	18%	20%	22%	10%	19%	19%	19%
BLEV SÄMRE	9%	12%	11%	10%	8%	11%	10%
AVTOG/FÖRSVANN	19%	24%	19%	26%	19%	22%	21%
UPPKOM UNDER BYTE	13%	13%	8%	19%	10%	13%	12%
HAR INGA PROBLEM	41%	32%	39%	35%	44%	35%	37%
N (Bastal)	: 130	156	114	31	113	324	440

I tabell 27 och figur 24 nedan återkopplar vi till de kunskaper respondenterna har/hade om sanering. Tidigare har vi redovisat resultatet för frågan om hur de uppmärksammades på sambandet mellan tandfyllningsmaterial och de symptom de har/hade. I följande frågor frågas om de själva hade kunskap om sanering och försiktighetsåtgärder samt hur de hade fått dessa kunskaper. Som framgår av tabell 27 uppger en betydande majoritet (71 %) att de hade ganska bra eller mycket bra kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder innan de sanerade. De äldsta uppger att de hade lite mindre kunskap än övriga samtidigt som en större andel bland kvinnorna än bland männen anser sig ha haft mycket god kunskap (kvinnor 20 %, män 13 %)

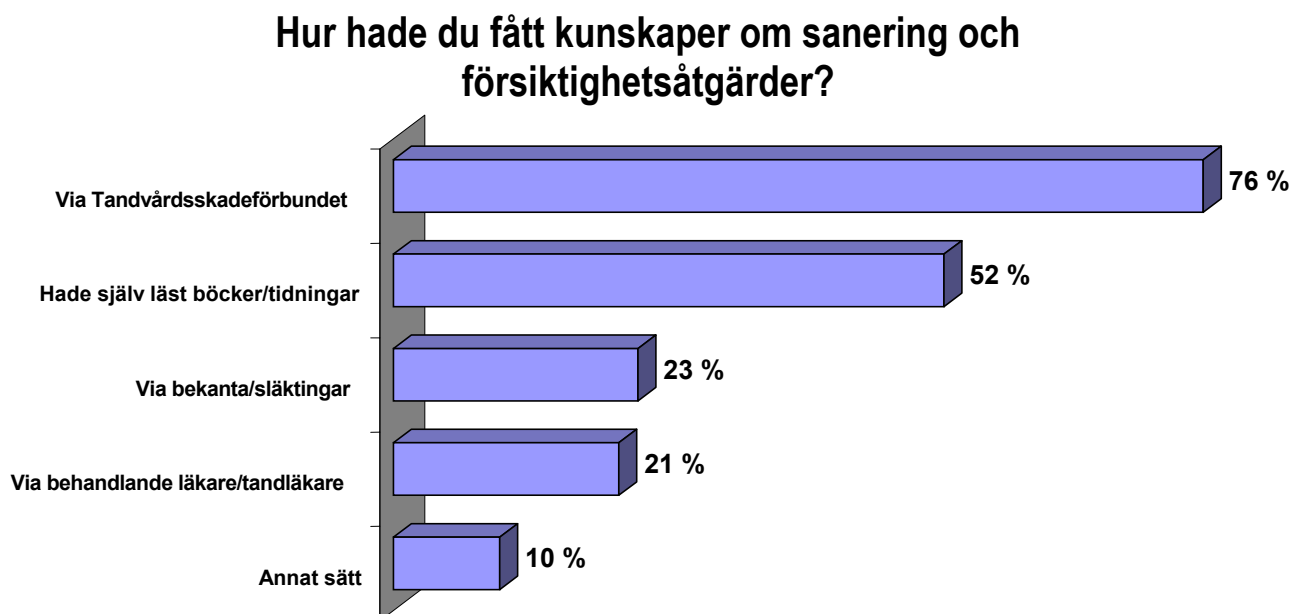
Tabell 27

Hade Du själv kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder när Du påbörjade fyllningsbytena?

	FÖDELSEÅR				KÖN?		TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979	MAN	KV	
JA MKT BRA	15%	18%	20%	22%	13%	20%	18%
JA GSK BRA	51%	54%	52%	64%	58%	52%	53%
NEJ INGA ALLS	34%	28%	29%	14%	29%	29%	29%
N (Bastal)	: 158	192	132	36	134	391	528

Den vanligaste kanalen för att få kunskap om sanering och försiktighetsåtgärder har varit via Tandvårdsskadeförbundet (76 %). Näst vanligast har varit genom att själv läsa böcker och tidningar (52 %). Endast 21 % uppger att de har fått sin kunskap via behandlande läkare/tandläkare.

Figur 24



Bastal (n) 501

Sammanfattning: Endast till de som har sanerat tänderna

Den vanligaste orsaken till att man har bytt sina tandfyllningar är att man själv misstänker att de symtom man har beror på tandvårdsmaterial (74 %). En majoritet (54 %) har dragit ut en eller flera tänder som del i saneringen och kvinnor i något större utsträckning än män. Av de som sanerat sina tänder är det 30 % som tvingats byta tandfyllningar flera gånger på grund av överkänslighet. Den vanligaste anledningen till detta har varit att de inte tålde det nya fyllningsmaterialet. Bland de som sanerat sina tänder är det hela 73 % som helt eller delvis har bekostat saneringen själva. Utöver sanering är mineraler och vitaminer den behandlingsmetod som upplevs ha hjälpt störst andel, 71 %. Av de försiktighetsåtgärder som vidtagits vid sanering är det vitaminer och mineraler som varit den vanligast förekommande. Den näst vanligaste försiktighetsåtgärden är kofferdam. Det är 43 % av de som sanerat sina tänder som upplevde att deras hälsa blev sämre i samband med fyllningsbytet. Däremot är det 59 % som blev bättre en tid efter saneringen. Det framgår med ganska stor tydlighet att det tar en tid efter sanering innan en effekt kan mätas. Efter ett år eller längre tid uppger 78 % av de som upplevt förändringar att dessa blev permanenta. Förändringen av sömnbehovet efter sanering har uppmätts hos flera av respondenterna. Det är 23 % som uppgivit att de sover mindre, 49 % att de sover lika mycket och 28 % att de sover mer.

Det är 12 % som uppger att deras överkänslighet mot elektromagnetiska fält uppkom efter saneringen. Totalt är det 57 % av de som har sanerat sina tänder som är eller har varit överkänsliga mot elektromagnetiska fält. En betydande majoritet (71 %) uppger att de hade ganska bra eller mycket bra kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder innan de genomgick sin sanering. Den vanligaste kanalen för att få kunskap om sanering och försiktighetsåtgärder har varit via Tandvårdsskadeförbundet (76 %).

Bilagor

Bilaga 1 - Tabellbilaga

	FÖDELSEÅR				TOTAL	SANERAT		TOTAL	KÖN?			TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979		JA	NEJ		MAN	KV	EJ UPPG.	
HUR BEDÖMMER DU DITT ALLMÄNNA HÄLSOTILLSTÅND?	16											
MKT BRA	8%	7%	7%	5%	7%	8%	2%	7%	11%	6%	0%	7%
GSK BRA	38%	38%	35%	37%	37%	40%	25%	37%	36%	38%	100%	37%
VARKEN ELLER	29%	25%	19%	21%	25%	24%	29%	25%	25%	25%	0%	25%
GSK DÅLIGT	20%	24%	32%	25%	25%	23%	32%	25%	24%	25%	0%	25%
MKT DÅLIGT	4%	6%	7%	12%	6%	5%	12%	6%	4%	7%	0%	6%
N (Bastal)	: 204	226	147	57	634	511	122	633	164	471	1	636
HAR DU ELLER HAR DU HAFT NÅGON CANCERDIAGNOS?	218											
JA	17%	15%	8%	4%	13%	13%	11%	13%	9%	15%	0%	13%
NEJ	82%	84%	90%	94%	86%	86%	87%	86%	90%	84%	100%	86%
VILL EJ SVARA	1%	1%	1%	2%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	0%	1%
N (Bastal)	: 199	227	147	54	627	519	124	643	165	475	4	644
RÖKER DU NU FÖR TIDEN?	219											
DAGLIGEN	3%	7%	6%	10%	6%	5%	8%	6%	5%	6%	0%	6%
IBLAND	1%	4%	7%	3%	4%	4%	4%	4%	7%	3%	0%	4%
INTE ALLS	96%	89%	87%	86%	90%	91%	89%	91%	88%	91%	100%	91%
N (Bastal)	: 211	234	148	58	651	536	131	667	168	496	5	669
SNUSAR DU NU FÖR TIDEN?	220											
DAGLIGEN	1%	5%	7%	5%	4%	4%	5%	4%	12%	1%	0%	4%
IBLAND	0%	1%	1%	2%	1%	0%	2%	1%	1%	1%	0%	1%
INTE ALLS	99%	94%	93%	93%	95%	96%	93%	95%	87%	98%	100%	95%
N (Bastal)	: 206	230	148	56	640	526	129	655	166	486	5	657
DRICKER ALKOHOL (STARKÖL/VIN/SPRIT):	221											
JA DAGLIGEN	2%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	1%	4%	0%	0%	1%
JA VAR VECKA	10%	19%	18%	14%	15%	16%	15%	15%	26%	12%	0%	15%
JA VAR MÅNAD	8%	18%	25%	17%	16%	18%	8%	16%	12%	17%	20%	16%
MER SÄLLAN	44%	39%	36%	52%	41%	39%	50%	41%	40%	42%	40%	41%
ALDRIG	36%	24%	20%	17%	26%	26%	27%	26%	19%	29%	40%	26%
N (Bastal)	: 211	233	148	58	650	535	131	666	167	496	5	668
VILKEN TYP AV MAT ELLER KOST ÄTER DU VANLIGEN?	222											
VANLIG BLANDKOS	79%	76%	75%	69%	76%	77%	73%	76%	85%	73%	60%	76%
LAKTOVEGETARISK	3%	2%	0%	0%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	0%	2%
MEST LAKTO	10%	10%	9%	5%	10%	9%	10%	9%	6%	10%	20%	9%
VEGANKOST	1%	0%	2%	0%	1%	1%	2%	1%	0%	1%	20%	1%
GLUTENFRI KOST	2%	2%	3%	3%	2%	2%	3%	3%	2%	3%	0%	3%
ANNAN KOST	3%	9%	11%	22%	9%	9%	11%	9%	5%	10%	0%	9%
N (Bastal)	: 211	233	150	58	652	536	132	668	169	496	5	670
TAR DU REGELBUNDET KOSTTILLSKOTT I FORM AV VITAMINER OCH MINERALER?	223											
JA DAGLIGEN	62%	61%	59%	62%	61%	61%	56%	60%	58%	61%	40%	60%
JA IBLAND	30%	34%	32%	31%	32%	32%	37%	33%	32%	33%	20%	32%
ALDRIG	8%	6%	9%	7%	7%	7%	7%	7%	10%	6%	40%	7%
N (Bastal)	: 209	234	149	58	650	536	130	666	169	494	5	668

	FÖDELSEÅR				TOTAL	SANERAT		TOTAL	KÖN?		KV	EJ UPPG.	TOTAL
	1914-	1940-	1950-	1960-		JA	NEJ		MAN				
	1939	1949	1959	1979									
HUR OFTA MOTIONERAR DU MINST 30 MIN PER DAG?					234								
DAGLIGEN	47%	49%	45%	29%	45%	45%	46%	45%	38%	48%	40%	45%	
VAR VECKA	38%	39%	40%	54%	40%	40%	42%	40%	46%	38%	0%	40%	
VAR MÅNAD	2%	2%	4%	2%	2%	2%	2%	2%	3%	2%	20%	3%	
MER SÄLLAN	13%	11%	11%	15%	12%	13%	10%	12%	13%	11%	40%	12%	
N (Bastal)	: 200	235	146	59	640	532	125	657	167	487	5	659	
HUR MÅNGA TIMMAR BRUKAR DU SOVA PER DYGN?					235								
<4 TIM	4%	1%	3%	2%	2%	2%	5%	2%	2%	2%	0%	2%	
4-6 TIM	27%	19%	19%	10%	21%	21%	18%	21%	19%	22%	0%	21%	
6-8 TIM	53%	57%	57%	57%	56%	57%	55%	56%	61%	54%	80%	56%	
8-10 TIM	14%	21%	18%	24%	18%	18%	18%	18%	15%	19%	0%	18%	
>10 TIM	2%	2%	3%	7%	3%	2%	5%	3%	2%	3%	20%	3%	
N (Bastal)	: 210	235	149	58	652	538	131	669	169	497	5	671	
KÄNNER DU DIG UTSÖVD NÄR DU VAKNAR?					236								
JA HELT	13%	14%	7%	5%	11%	12%	7%	11%	15%	10%	20%	11%	
JA DELVIS	23%	20%	16%	15%	20%	21%	14%	20%	23%	19%	0%	20%	
VARIERAR	44%	37%	41%	29%	39%	40%	39%	40%	35%	41%	60%	40%	
NEJ	20%	29%	36%	51%	30%	27%	40%	29%	27%	30%	20%	29%	
N (Bastal)	: 209	235	151	59	654	538	133	671	168	500	5	673	
HAR DU/HAR HAFT INFEKTIONER I TANDRÖTTER OCH/ELLER I KÄKBEN SOM...					250								
JA	56%	61%	58%	44%	57%	57%	57%	57%	49%	59%	60%	57%	
NEJ	19%	15%	21%	31%	19%	20%	14%	19%	24%	17%	40%	19%	
OSÄKER/VET EJ	25%	24%	21%	25%	24%	23%	29%	24%	27%	24%	0%	24%	
N (Bastal)	: 208	234	151	59	652	537	133	670	170	496	5	671	
VAR HAR DU FÅTT BEHANDLING FÖR ROT OCH/ELLER KÄKINFEKTION?					256								
SVERIGE	98%	96%	95%	96%	96%	96%	100%	97%	96%	97%	100%	97%	
UTOMLANDS	1%	2%	1%	4%	2%	2%	0%	2%	2%	1%	0%	2%	
BÅDE OCH	2%	1%	4%	0%	2%	2%	0%	2%	2%	2%	0%	2%	
N (Bastal)	: 123	139	84	25	371	299	78	377	91	285	1	377	
HAR DU PÅ NÅGOT SÄTT HAFT YRKESMÄSSIG KONTAKT MED KVICKSILVER?					257								
JA OFTA	4%	3%	5%	0%	3%	3%	6%	3%	2%	4%	0%	3%	
JA SÄLLAN	4%	5%	11%	2%	6%	6%	5%	6%	6%	6%	0%	6%	
NEJ	79%	86%	76%	83%	81%	82%	80%	81%	80%	81%	100%	81%	
VET EJ	13%	6%	8%	15%	10%	10%	9%	9%	11%	9%	0%	10%	
N (Bastal)	: 204	232	146	59	641	526	130	656	167	485	5	657	
HAR DU METALL PÅ ANDRA STÄLLEN ÄN I MUNNEN?					258								
JA	10%	7%	4%	2%	7%	7%	9%	7%	4%	8%	0%	7%	
NEJ	90%	93%	96%	98%	93%	93%	91%	93%	96%	92%	100%	93%	
N (Bastal)	: 198	222	146	56	622	516	122	638	159	476	4	639	
HAR DU ANDRA FRÄMMANDE MATERIAL PÅ ANDRA STÄLLEN ÄN I MUNNEN?					259								
JA	9%	4%	1%	6%	5%	4%	6%	4%	3%	5%	0%	5%	
NEJ	91%	96%	99%	94%	95%	96%	94%	96%	97%	95%	100%	95%	
N (Bastal)	: 173	190	139	54	556	458	111	569	142	424	4	570	

	FÖDELSEÅR				SANERAT			KÖN?		KV	EJ UPPG.	TOTAL
	1914-	1940-	1950-	1960-	TOTAL	JA	NEJ	TOTAL	MAN			
	1939	1949	1959	1979								
ANSER DU ATT DU ÄR ELLER VARIT SJUK AV DINA TANDFYLLNINGAR? 260												
ÄR SJUK	32%	43%	49%	65%	43%	37%	68%	42%	39%	44%	0%	42%
VARIT SJUK	68%	57%	51%	35%	57%	63%	32%	58%	61%	56%	100%	58%
N (Bastal)	: 185	221	134	51	591	498	108	606	151	452	4	607
ANSER DU ATT DU ÄR/HAR VARIT ÖVERKÄNSLIG MOT ELEKTROMAGNETISKA FÄLT? 263												
JA ÄR	41%	50%	32%	46%	42%	41%	44%	42%	34%	44%	33%	42%
JA HAR VARIT	13%	13%	19%	13%	14%	16%	7%	14%	13%	15%	0%	14%
NEJ	46%	38%	49%	41%	43%	43%	49%	44%	53%	40%	67%	44%
N (Bastal)	: 175	202	135	54	566	467	113	580	150	428	3	581
HAR DU ANHÖRIGA SOM DU TROR HAR SYMPTOM AV TANDFYLLNINGSMATERIAL? 266												
JA	39%	50%	49%	56%	47%	49%	37%	47%	50%	46%	0%	47%
NEJ	30%	24%	17%	14%	23%	23%	25%	24%	26%	22%	60%	24%
VET EJ	31%	26%	34%	31%	30%	28%	37%	30%	24%	32%	40%	30%
N (Bastal)	: 201	233	148	59	641	532	126	658	167	488	5	660
HUR HAR DU I ALLMÄNHET BLIVIT BEMÖTT PÅ VÅRDCESTRAL? 294												
MKT BRA	7%	4%	3%	4%	5%	5%	3%	5%	4%	5%	0%	5%
GSK BRA	13%	14%	7%	12%	12%	12%	12%	12%	10%	12%	25%	12%
VARKEN ELLER	26%	27%	24%	16%	25%	24%	32%	25%	25%	25%	25%	25%
GSK DÅLIGT	24%	26%	28%	32%	26%	28%	22%	27%	29%	26%	50%	27%
MKT DÅLIGT	30%	28%	37%	36%	32%	31%	31%	31%	32%	31%	0%	31%
N (Bastal)	: 147	198	123	50	518	431	97	528	131	394	4	529
HUR HAR DU I ALLMÄNHET BLIVIT BEMÖTT AV PRIVAT LÄKARE? 295												
MKT BRA	33%	32%	25%	24%	30%	29%	29%	29%	27%	30%	50%	29%
GSK BRA	14%	17%	22%	27%	19%	19%	18%	18%	16%	19%	0%	18%
VARKEN ELLER	20%	24%	15%	16%	20%	20%	21%	20%	16%	21%	25%	20%
GSK DÅLIGT	21%	13%	12%	22%	16%	16%	18%	16%	19%	15%	25%	16%
MKT DÅLIGT	12%	13%	26%	11%	16%	17%	14%	16%	22%	14%	0%	16%
N (Bastal)	: 104	112	92	37	345	286	66	352	86	263	4	353
HUR UPPLÉVER DU I ALLMÄNHET KUNSKAPERNA HOS LÄKARE DU VARIT HOS? 296												
MKT BRA	6%	3%	6%	4%	5%	5%	4%	4%	3%	5%	0%	5%
GSK BRA	10%	5%	6%	4%	7%	7%	6%	7%	7%	7%	0%	7%
VARKEN ELLER	22%	16%	15%	10%	17%	17%	21%	17%	16%	18%	25%	17%
GSK DÅLIGA	31%	30%	27%	24%	29%	28%	32%	29%	28%	29%	25%	29%
MKT DÅLIGA	31%	45%	46%	59%	42%	43%	37%	42%	45%	41%	50%	42%
N (Bastal)	: 173	216	137	51	577	476	113	589	148	438	4	590
HUR HAR DU I ALLMÄNHET BLIVIT BEMÖTT AV TANDLÄKARE NÄR DU VELAT SANERA? 298												
MKT BRA	34%	29%	40%	35%	34%	37%	20%	34%	27%	36%	25%	34%
GSK BRA	28%	30%	23%	10%	26%	28%	20%	26%	32%	24%	25%	26%
VARKEN ELLER	12%	12%	12%	22%	13%	12%	16%	13%	13%	12%	25%	13%
GSK DÅLIGT	12%	15%	10%	14%	13%	11%	19%	13%	13%	12%	25%	13%
MKT DÅLIGT	15%	14%	15%	20%	15%	13%	25%	15%	15%	15%	0%	15%
N (Bastal)	: 178	217	144	51	590	492	115	607	150	454	4	608
HUR UPPLÉVER DU I ALLMÄNHET KUNSKAPERNA HOS DE TANDLÄKARE DU BESÖKT? 298												
MKT BRA	17%	19%	25%	21%	20%	23%	11%	20%	15%	22%	25%	20%
GSK BRA	28%	26%	22%	15%	25%	26%	20%	25%	26%	25%	0%	25%
VARKEN ELLER	18%	17%	13%	13%	16%	16%	14%	16%	18%	15%	0%	16%
GSK DÅLIGA	22%	24%	20%	15%	22%	21%	24%	21%	26%	20%	50%	21%
MKT DÅLIGA	14%	14%	20%	36%	18%	14%	31%	18%	15%	18%	25%	18%
N (Bastal)	: 179	219	142	53	593	487	123	610	149	458	4	611

	FÖDELSEÅR				TOTAL	SANERAT		TOTAL	KÖN?		EJ UPPG.	TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979		JA	NEJ		MAN	KV		
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	299											
-	58%	77%	79%	74%	72%	72%	69%	71%	69%	72%	33%	71%
HAR INGET	42%	23%	21%	26%	28%	28%	31%	29%	31%	28%	67%	29%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	300											
-	92%	97%	93%	100%	95%	94%	99%	95%	92%	96%	67%	95%
VET EJ	8%	3%	7%	0%	5%	6%	1%	5%	8%	4%	33%	5%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	301											
-	92%	82%	76%	91%	84%	85%	77%	84%	81%	85%	100%	84%
PSYKISK DIAGNOS	8%	18%	24%	9%	16%	15%	23%	16%	19%	15%	0%	16%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	302											
-	95%	89%	93%	82%	91%	91%	90%	91%	92%	91%	100%	91%
ELÖVERKÄNSLIGH.	5%	11%	7%	18%	9%	9%	10%	9%	8%	9%	0%	9%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	303											
-	95%	96%	98%	97%	96%	96%	99%	96%	99%	95%	100%	96%
ÖVERKÄNSLIG FÖR TANDFYLLNINGSMAT	5%	4%	2%	3%	4%	4%	1%	4%	1%	5%	0%	4%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	304											
-	92%	87%	85%	88%	88%	87%	92%	88%	94%	86%	100%	88%
TRÖTTTHETSSYNDROM	8%	13%	15%	12%	12%	13%	8%	12%	6%	14%	0%	12%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	305											
-	99%	91%	88%	85%	92%	93%	90%	92%	95%	92%	100%	92%
UTBRÄNDHET	1%	9%	12%	15%	8%	7%	10%	8%	5%	8%	0%	8%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	306											
-	78%	80%	87%	85%	82%	83%	75%	82%	91%	79%	100%	82%
FIBROMYALGI	22%	20%	13%	15%	18%	17%	25%	18%	9%	21%	0%	18%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	307											
-	93%	99%	100%	100%	98%	98%	97%	98%	99%	97%	100%	98%
ALLERGI GULD	7%	1%	0%	0%	2%	2%	3%	2%	1%	3%	0%	2%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?	308											
-	92%	89%	96%	94%	92%	92%	93%	92%	96%	91%	100%	92%
ALLERGI KVICKSIL- VER	8%	11%	4%	6%	8%	8%	7%	8%	4%	9%	0%	8%
N (Bastal)	: 106	138	84	34	362	296	71	367	78	287	3	368

	FÖDELSEÅR				SANERAT			KÖN?			EJ UPPG.	TOTAL
	1914-	1940-	1950-	1960-	TOTAL	JA	NEJ	TOTAL	MAN	KV		
	1939	1949	1959	1979								
VILKEN DIAGNOS FINNS PÅ DITT SJUKINTYG?					309							
-	78%	64%	62%	79%	69%	69%	66%	69%	72%	68%	100%	69%
ANNAT	22%	36%	38%	21%	31%	31%	34%	31%	28%	32%	0%	31%
N (Bastal)	: 105	138	84	34	361	295	71	366	78	286	3	367
HAR F-KASSAN ACCEPTERAT LÄKARES URSPRUNGLIGA DIAGNOS.....?					310							
JA	89%	88%	75%	86%	85%	85%	87%	85%	87%	84%	0%	85%
NEJ	9%	4%	12%	4%	7%	8%	6%	7%	5%	8%	0%	7%
VÄGRAT/DRAGIT IN	0%	4%	11%	11%	6%	5%	6%	5%	5%	6%	0%	6%
2+3	2%	4%	1%	0%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	0%	2%
N (Bastal)	: 54	112	73	28	267	217	53	270	55	216	0	271
VILKET FÖRTROENDE HAR DU FÖR SJUKVÅRDEN?					311							
MKT STORT	3%	3%	3%	0%	2%	2%	4%	2%	4%	2%	0%	2%
GSK STORT	34%	27%	28%	21%	29%	29%	28%	29%	36%	27%	50%	29%
INTE SÄRSKILT	40%	45%	50%	51%	45%	46%	41%	45%	32%	49%	25%	45%
INGET ALLS	11%	18%	17%	28%	16%	15%	21%	16%	22%	15%	0%	16%
INGEN ÅSIKT	13%	7%	1%	0%	7%	8%	6%	7%	6%	8%	25%	7%
N (Bastal)	: 197	222	141	57	617	509	123	632	159	470	4	633
VILKET FÖRTROENDE HAR DU FÖR TANDVÅRDEN?					312							
MKT STORT	5%	6%	9%	5%	6%	6%	7%	6%	7%	6%	25%	6%
GSK STORT	34%	32%	34%	25%	32%	34%	28%	33%	34%	32%	50%	33%
INTE SÄRSKILT	34%	43%	39%	54%	40%	40%	39%	40%	39%	40%	25%	40%
INGET ALLS	13%	13%	14%	16%	13%	12%	20%	13%	17%	12%	0%	13%
INGEN ÅSIKT	15%	6%	4%	0%	8%	8%	7%	8%	3%	10%	0%	8%
N (Bastal)	: 197	222	141	57	617	509	123	632	159	470	4	633
VILKET FÖRTROENDE HAR DU FÖR FÖRSÄKRINGSKASSAN?					313							
MKT STORT	2%	2%	5%	0%	2%	2%	2%	2%	1%	3%	0%	2%
GSK STORT	17%	22%	15%	16%	18%	19%	15%	18%	19%	18%	25%	18%
INGET SÄRSKILT	27%	42%	41%	51%	38%	38%	35%	37%	36%	38%	25%	37%
INGET ALLS	12%	17%	25%	32%	18%	17%	25%	19%	22%	18%	25%	19%
INGEN ÅSIKT	42%	18%	14%	2%	23%	23%	22%	23%	23%	23%	25%	23%
N (Bastal)	: 197	222	141	57	617	509	123	632	159	470	4	633
VILKET FÖRTROENDE HAR DU FÖR POLITIKER I DITT LANDSTING?					314							
MKT STORT	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%
GSK STORT	7%	9%	9%	5%	8%	8%	9%	8%	9%	7%	25%	8%
INTE SÄRSKILT	34%	44%	42%	46%	40%	41%	35%	40%	43%	40%	25%	40%
INGET ALLS	22%	21%	28%	37%	24%	22%	34%	24%	28%	23%	25%	24%
INGEN ÅSIKT	37%	27%	21%	12%	27%	28%	22%	27%	19%	30%	25%	27%
N (Bastal)	: 197	222	141	57	617	509	123	632	159	470	4	633

Med villkor "sanerat"

*** SANERAT ***

	FÖDELSEÅR				TOTAL	KÖN? MAN	KV	EJ UPPG.	TOTAL
	1914- 1939	1940- 1949	1950- 1959	1960- 1979					

HAR DU DRAGIT UT TÄNDER SOM DEL I SANERING? 341

JA ENSTAKA	36%	30%	29%	22%	31%	26%	33%	33%	31%
JA FLERA	27%	24%	19%	11%	23%	17%	25%	33%	23%
JA SAMTLIGA	6%	3%	2%	0%	3%	4%	3%	0%	3%
NEJ	31%	43%	51%	67%	43%	54%	40%	33%	43%

N (Bastal) : 160 191 132 36 519 132 394 3 529

HAR DU PGA ÖVERKÄNSLIGHET TVINGATS BYTA FLERA GÅNGER? 342

JA	37%	33%	20%	14%	30%	28%	31%	50%	30%
NEJ	63%	67%	80%	86%	70%	72%	69%	50%	70%

N (Bastal) : 153 188 129 35 505 130 383 2 515

VAD VAR ORSAKEN TILL NYTT FYLLNINGSBYTE? 343

TÅLDE EJ MATERI	35%	30%	59%	80%	39%	34%	40%	100%	39%
DÅLIG SANERING	18%	34%	15%	20%	24%	34%	21%	0%	24%
KVARVAR.METALL	15%	7%	11%	0%	10%	9%	10%	0%	10%
1+2	5%	7%	7%	0%	6%	6%	6%	0%	6%
1+3	7%	3%	4%	0%	5%	0%	6%	0%	5%
2+3	11%	13%	4%	0%	10%	16%	9%	0%	11%
1+2+3	9%	7%	0%	0%	6%	0%	8%	0%	6%

N (Bastal) : 55 61 27 5 148 32 119 1 152

HAR DET VARIT PROBLEM ATT FÅ SANERING SOM LED I MEDICINSK BEHANDL.? 345

JA	42%	56%	55%	73%	54%	59%	53%	0%	54%
NEJ	58%	44%	45%	27%	46%	41%	47%	0%	46%

N (Bastal) : 33 50 38 15 136 34 104 0 138

VEM HAR BETALAT FYLLNINGSBYTENA DU GJORT PGA ÖVERKÄNSLIGHET.....? 350

BETALAT SJÄLV	66%	65%	65%	74%	66%	70%	64%	67%	65%
F-KASSA/LANDST	26%	26%	29%	14%	26%	25%	26%	33%	26%
L-TING+SJÄLV	8%	9%	6%	11%	8%	5%	9%	0%	8%

N (Bastal) : 140 177 121 35 473 122 359 3 484

HUR UPPEVDE DU DIN HÄLSA EN TID EFTER SANERINGEN? 381

SYMPTOM BORTA	14%	5%	2%	0%	7%	8%	6%	0%	6%
2	18%	26%	20%	22%	22%	24%	21%	0%	22%
3	22%	31%	39%	44%	32%	30%	32%	33%	31%
INGEN SKILLNAD	10%	10%	13%	11%	11%	11%	11%	67%	11%
5	2%	0%	2%	0%	1%	3%	1%	0%	1%
6	2%	3%	2%	3%	2%	2%	3%	0%	2%
MYCKET SÄMRE	13%	13%	15%	8%	13%	13%	13%	0%	13%
VET EJ	19%	12%	5%	11%	12%	9%	13%	0%	12%

N (Bastal) : 125 175 122 36 458 123 341 3 467

HUR MÅNGA ÅR TOG DET INNAN FÖRBÄTTRINGEN BLEV PERMANENT.....? 382

OMDELBART	8%	5%	8%	4%	6%	7%	6%	0%	6%
INOM ETT ÅR	19%	15%	14%	8%	16%	16%	16%	0%	16%
1-4 ÅR	33%	39%	42%	58%	39%	47%	36%	0%	39%
4 ÅR EL MER	40%	41%	36%	29%	39%	29%	42%	100%	39%

N (Bastal) : 98 130 77 24 329 85 248 3 336

*** SANERAT ***

	FÖDELSEÅR				TOTAL	KÖN?			TOTAL
	1914-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1979		MAN	KV	EJ UPPG.	

HUR UPPELVEDE DU ATT SÖMNBEHOVET FÖRÄNDRADES EN TID EFTER SANERINGEN?383

SOV MINDRE	22%	22%	22%	31%	23%	20%	24%	0%	23%
SOV LIKA MYCKET	57%	48%	47%	34%	49%	54%	47%	67%	49%
SOV MER	21%	29%	31%	34%	28%	25%	28%	33%	28%

N (Bastal) : 130 174 116 32 452 118 339 3 460

PÅ VILKET SÄTT FÖRÄNDRADES DIN KÄNSLIGHET FÖR ELEKTROMAGNETISKA...? 384

INGEN FÖRÄNDR.	18%	20%	22%	10%	19%	19%	19%	67%	19%
BLEV SÄMRE	9%	12%	11%	10%	11%	8%	11%	0%	10%
AVTOG/FÖRSVANN	19%	24%	19%	26%	21%	19%	22%	0%	21%
UPPKOM UNDER BY	13%	13%	8%	19%	12%	10%	13%	0%	12%
HAR INGA PROBLE	41%	32%	39%	35%	37%	44%	35%	33%	37%

N (Bastal) : 130 156 114 31 431 113 324 3 440

HADE DU SJÄLV KUNSKAPER OM SANERING/FÖRSIKTIGHETSÅTGÄRDER.....? 385

JA MKT BRA	15%	18%	20%	22%	18%	13%	20%	0%	18%
JA GSK BRA	51%	54%	52%	64%	53%	58%	52%	33%	53%
NEJ INGA ALLS	34%	28%	29%	14%	29%	29%	29%	67%	29%

N (Bastal) : 158 192 132 36 518 134 391 3 528

Andel som upplever att symtomet minskat av de som Har/har haft symtomet och har sanerat.

Ängslan, oro eller ångest	Har/har haft
Nej	43%
Symtom minskat efter byte	57%
Bastal (n)	341
	100%

Sömnsvårigheter/besvär	Har/har haft
Nej	57%
Symtom minskat efter byte	43%
Bastal (n)	377
	100%

Panikångest	Har/har haft
Nej	39%
Symtom minskat efter byte	62%
Bastal (n)	148
	100%

Nedstämdhet	Har/har haft
Nej	47%
Symtom minskat efter byte	53%
Bastal (n)	364
	100%

Stress	Har/har haft
Nej	63%
Symtom minskat efter byte	37%
Bastal (n)	345
	100%

Självmodstankar	Har/har haft
Nej	37%
Symtom minskat efter byte	63%
Bastal (n)	141
	100%

Torr hud	Har/har haft
Nej	70%
Symtom minskat efter byte	30%
Bastal (n)	255
	100%

Koncentrationssvårigheter	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	419
	100%

Stickningar/domningar i hud	Har/har haft
Nej	54%
Symtom minskat efter byte	46%
Bastal (n)	270
	100%

Oklart tänkande/virrighet	Har/har haft
Nej	47%
Symtom minskat efter byte	53%
Bastal (n)	300
	100%

Brännande känsla i hud	Har/har haft
Nej	45%
Symtom minskat efter byte	55%
Bastal (n)	239
	100%

Onormal trötthet/utmattad	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	454
	100%

Hudrodnad	Har/har haft
Nej	49%
Symtom minskat efter byte	51%
Bastal (n)	193
	100%

Minnesproblem	
	Har/har haft
Nej	55%
Symtom minskat efter byte	45%
Bastal (n)	359
	100%

Klåda/kliande hud/psoriasis	
	Har/har haft
Nej	56%
Symtom minskat efter byte	44%
Bastal (n)	208
	100%

Eksem/hudutslag	
	Har/har haft
Nej	52%
Symtom minskat efter byte	48%
Bastal (n)	215
	100%

Blixt- och ljusfenomen	
	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	248
	100%

Krypningar i huden	
	Har/har haft
Nej	55%
Symtom minskat efter byte	45%
Bastal (n)	220
	100%

Tunnelseende/dimsyn	
	Har/har haft
Nej	39%
Symtom minskat efter byte	61%
Bastal (n)	217
	100%

Ofta huvudvärk/migrän	
	Har/har haft
Nej	45%
Symtom minskat efter byte	55%
Bastal (n)	281
	100%

Torra/grusiga ögon	
	Har/har haft
Nej	59%
Symtom minskat efter byte	41%
Bastal (n)	265
	100%

Värmekänsla i huvudet	
	Har/har haft
Nej	50%
Symtom minskat efter byte	50%
Bastal (n)	177
	100%

Värk i öron	
	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	142
	100%

Nedsatt syn	
	Har/har haft
Nej	72%
Symtom minskat efter byte	28%
Bastal (n)	241
	100%

Tryck i öron	
	Har/har haft
Nej	54%
Symtom minskat efter byte	46%
Bastal (n)	152
	100%

Irritation/stickningar i ögonen	
	Har/har haft
Nej	61%
Symtom minskat efter byte	39%
Bastal (n)	240
	100%

Öronsusning/tinnitus	
	Har/har haft
Nej	68%
Symtom minskat efter byte	32%
Bastal (n)	287
	100%

Värme känsla i öron	
	Har/har haft
Nej	50%
Symtom minskat efter byte	50%
Bastal (n)	101
	100%

Värk i käkar/bihålor	
	Har/har haft
Nej	42%
Symtom minskat efter byte	58%
Bastal (n)	300
	100%

Yrsel	
	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	332
	100%

Metallsmak i munnen	
	Har/har haft
Nej	26%
Symtom minskat efter byte	74%
Bastal (n)	350
	100%

Stickningar i tunga/tandkött	
	Har/har haft
Nej	41%
Symtom minskat efter byte	59%
Bastal (n)	170
	100%

Andningssvårigheter	
	Har/har haft
Nej	46%
Symtom minskat efter byte	54%
Bastal (n)	234
	100%

Brännande känsla i tunga	
	Har/har haft
Nej	38%
Symtom minskat efter byte	62%
Bastal (n)	199
	100%

Smärta i hjärttrakten/bröstat	
	Har/har haft
Nej	48%
Symtom minskat efter byte	52%
Bastal (n)	277
	100%

Ömmande/blödande tandkött	
	Har/har haft
Nej	37%
Symtom minskat efter byte	63%
Bastal (n)	236
	100%

Besvär med lågt/högt blodtryck	
	Har/har haft
Nej	66%
Symtom minskat efter byte	34%
Bastal (n)	252
	100%

Tandlossning	Har/har haft
Nej	51%
Symtom minskat efter byte	49%
Bastal (n)	99
	100%

Hjärtsvikt	Har/har haft
Nej	55%
Symtom minskat efter byte	45%
Bastal (n)	55
	100%

Tandvärk	Har/har haft
Nej	43%
Symtom minskat efter byte	57%
Bastal (n)	192
	100%

Hjärtklappning	Har/har haft
Nej	49%
Symtom minskat efter byte	51%
Bastal (n)	303
	100%

Torrhosta	Har/har haft
Nej	62%
Symtom minskat efter byte	38%
Bastal (n)	177
	100%

Näsblod, ofta förekommande	Har/har haft
Nej	37%
Symtom minskat efter byte	63%
Bastal (n)	113
	100%

Astmatiska besvär	Har/har haft
Nej	66%
Symtom minskat efter byte	34%
Bastal (n)	128
	100%

Värk i skuldror/nacke/axlar	Har/har haft
Nej	67%
Symtom minskat efter byte	33%
Bastal (n)	393
	100%

Heshet/torr i halsen	Har/har haft
Nej	55%
Symtom minskat efter byte	45%
Bastal (n)	224
	100%

Värk i ländryggen/ischias/höfter	Har/har haft
Nej	72%
Symtom minskat efter byte	28%
Bastal (n)	348
	100%

Nedsatt luktsinne	Har/har haft
Nej	58%
Symtom minskat efter byte	42%
Bastal (n)	158
	100%

Värk i händer/armbågar/ben/knän	Har/har haft
Nej	66%
Symtom minskat efter byte	34%
Bastal (n)	325
	100%

Nedsatt smaksinne	
	Har/har haft
Nej	46%
Symtom minskat efter byte	54%
Bastal (n)	135
	100%

Ofrivilliga muskelryckningar	
	Har/har haft
Nej	39%
Symtom minskat efter byte	61%
Bastal (n)	221
	100%

Rinnande näsa/nästeppa	
	Har/har haft
Nej	60%
Symtom minskat efter byte	40%
Bastal (n)	258
	100%

Spänd muskulatur	
	Har/har haft
Nej	63%
Symtom minskat efter byte	37%
Bastal (n)	282
	100%

Muskelsvaghet/fysisk trötthet	
	Har/har haft
Nej	60%
Symtom minskat efter byte	40%
Bastal (n)	363
	100%

Allmän sjukdomskänsla	
	Har/har haft
Nej	47%
Symtom minskat efter byte	53%
Bastal (n)	324
	100%

Återkommande mag/tarmbesvär	
	Har/har haft
Nej	57%
Symtom minskat efter byte	43%
Bastal (n)	352
	100%

Frossa/feber	
	Har/har haft
Nej	37%
Symtom minskat efter byte	63%
Bastal (n)	183
	100%

Illamående	
	Har/har haft
Nej	47%
Symtom minskat efter byte	53%
Bastal (n)	190
	100%

Kallsvettningar	
	Har/har haft
Nej	51%
Symtom minskat efter byte	49%
Bastal (n)	195
	100%

Nedsatt aptit/annorexi	
	Har/har haft
Nej	33%
Symtom minskat efter byte	68%
Bastal (n)	80
	100%

Svimningar/svimmingskänsla	
	Har/har haft
Nej	44%
Symtom minskat efter byte	56%
Bastal (n)	176
	100%

Övervikt/fetma	
	Har/har haft
Nej	75%
Symtom minskat efter byte	25%
Bastal (n)	146
	100%

Menstruationsstörningar	
	Har/har haft
Nej	53%
Symtom minskat efter byte	47%
Bastal (n)	131
	100%

Infektionsbesvär, återkommande	
	Har/har haft
Nej	42%
Symtom minskat efter byte	58%
Bastal (n)	267
	100%

Andra symtom/sjukdomsbesvär (1)	
	Har/har haft
Nej	47%
Symtom minskat efter byte	53%
Bastal (n)	175
	100%

Allergiska besvär, diverse	
	Har/har haft
Nej	62%
Symtom minskat efter byte	38%
Bastal (n)	255
	100%

Andra symtom/sjukdomsbesvär (2)	
	Har/har haft
Nej	52%
Symtom minskat efter byte	48%
Bastal (n)	95
	100%

Biverkningar av tandfyllningsmaterial och behandling av tandvårdsskadade i vården.

Frågeformulär

I detta frågeformulär finner Du ett antal frågor att ta ställning till. I de allra flesta fall är det mycket enkelt att ange svaren - Du sätter ett kryss för det svarsalternativ som stämmer bäst med Din egen uppfattning. När andra svarssätt skall användas, framgår det av de korta instruktioner som ges i formuläret.

Det är värdefullt att Du försöker besvara varje fråga utan att hoppa över någon. Om Du tycker att någon speciell fråga är svår att besvara är det viktigt att Du anger detta istället för att bara hoppa över den.

Observera att Dina svar behandlas fullständigt konfidentiellt. Så snart vi fått Ditt svar förstörs uppgifterna om Ditt namn och Din adress - ingen kommer att kunna se hur Du svarat.

Enkäten görs av FSI (Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier) på uppdrag av HET-projektet som drivs av Tandvårdsskadeförbundet och Elöverkänsligas Riksförbund med medel från Allmänna arvsfonden.

För frågor och upplysningar

Ann-Marie Lidmark, projektledare
Tel 08-642 72 23, 070 742 79 57
E-mail lidmark@gmail.com

10 **Ditt kön?** 1 Man 2 Kvinna 11-12 **När är Du född?** År:

13-14 **Vilket landsting tillhör Du?**.....

Hur många personer bor det i Ditt hushåll, Dig själv inräknad?

15 Ange antal:

Hur bedömer Du Ditt allmänna hälsotillstånd?

16

Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>	5 <input type="checkbox"/>

Kryssa nedan i de symtom och sjukdomsbesvär Du har/har haft och som varit/är ofta förekommande. Kryssa även i om dessa försvann eller minskade efter saneringen.

	Har/har haft och relaterar detta till tandfyllningsmaterial	Har/har haft men relaterar inte detta till tandfyllningsmaterial	Bedömer att symtom försvunnit/ minskat betydligt efter fyllningsbyte
--	--	---	---

Symtom/sjukdomsbesvär från nervsystem

17-19 Ängslan, oro eller ångest	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
20-22 Panikångest	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
23-25 Nedstämdhet	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
26-28 Självmordstankar	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<hr/>			
29-31 Koncentrationssvårigheter	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
32-34 Oklart tänkande/virrighet	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
35-37 Onormal trötthet/utmattad	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
38-40 Minnesproblem	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<hr/>			
41-43 Sömnsvårighet/besvär	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
44-46 Stress	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

Symtom/sjukdomsbesvär från hud

47-49 Torr hud	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
50-52 Stickningar/domningar i hud	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
53-55 Brännande känsla i hud	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
56-58 Hudrodnad	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
59-61 Klåda/kliande hud/psoriasis	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
62-64 Eksem/hudutslag	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
65-67 Krypningar i huden	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

Symtom/sjukdomsbesvär från huvud

68-70 Ofta huvudvärk/migrän	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
71-73 Värmekänsla i huvudet	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

Symtom/sjukdomsbesvär från ögon

74-76 Nedsatt syn	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
77-79 Irritation/stickningar i ögonen	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
80-02/K2 Blixt- och ljusfenomen	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
83-85 Tunnelseende/dimsyn	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
86-88 Torra/grusiga ögon	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

	Har/har haft och relaterar detta till tandfyllningsmaterial	Har/har haft men relaterar <u>inte</u> detta till tandfyllningsmaterial	Bedömer att symtom försvunnit/ minskat betydligt efter fyllningsbyte
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från öron</i>			
89-91 Värk i öron	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
92-94 Tryck i öron	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
95-97 Öronsusning/tinnitus	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
98-100 Värmekänsla i öron	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
101-103 Yrsel	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från mun och tänder</i>			
104-106 Stickningar i tunga/tandkött	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
107-109 Brännande känsla i tungan	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
110-112 Ömmande/blödande tandkött	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
113-115 Tandlossning	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<hr/>			
116-118 Tandvärk	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
119-121 Värk i käkar/bihålor	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
122-124 Metallsmak i munnen	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från hjärta och lungor</i>			
125-127 Andningssvårigheter	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
128-130 Smärta i hjärttrakten/bröstit	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
131-133 Besvär med lågt/högt blodtryck	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
134-136 Hjärtsvikt	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
137-139 Hjärtklappning	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från luftrör/luftvägar</i>			
140-142 Torrhosta	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
143-145 Astmatiska besvär	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
146-148 Heshet/torr i halsen	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
149-151 Nedsatt luktsinne	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
152-154 Nedsatt smaksinne	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
155-157 Rinnande näsa/nästappa	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
158-160 Näsblod, ofta förekommande	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från muskler och leder</i>			
161-163/K3 Värk i skuldror/nacke/axlar	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
164-166 Värk i ländryggen/ischias/höfter	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
167-169 Värk i händer/armbågar/ben/knän	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
170-172 Ofrivilliga muskelryckningar	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
173-175 Spänd muskulatur	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
176-178 Muskelsvaghet/fysisk trötthet	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<i>Symtom/sjukdomsbesvär från mag- tarmkanalen</i>			
179-181 Återkommande mag/tarmbesvär	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
182-184 Illamående	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
185-187 Nedsatt aptit/annorexi	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
188-190 Övervikt/fetma	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

	Har/har haft och relaterar detta till tandfyllningsmaterial	Har/har haft men relaterar <u>inte</u> detta till tandfyllningsmaterial	Bedömer att symtom försvunnit/ minskat betydligt efter fyllningsbyte
Symtom/sjukdomsbesvär, övriga			
191-193 Infektionsbesvär, återkommande	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
194-196 Allergiska besvär, diverse	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
197-199 Allmän sjukdomskänsla	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
200-202 Frossa/feber	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
<hr/>			
203-205 Kallsvetteningar	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
206-208 Svimmar/svimmingskänsla	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
209-211 Menstruationsstörningar	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
Andra Symtom/sjukdomsbesvär Du besvärats av			
212-214.....	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>
215-217.....	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>	1 <input type="checkbox"/>

Har Du eller har Du haft någon cancerdiagnos?

218 1 Ja 2 Nej 3 Vill ej svara

Om Ja, vilken diagnos har/hade Du:

Röker Du nu för tiden?

219 1 Röker dagligen 2 Röker, men inte dagligen 3 Röker inte alls

Snusar Du nu för tiden?

220 1 Snusar dagligen 2 Snusar, men inte dagligen 3 Snusar inte alls

Dricker alkohol (starköl/vin/sprit):

221 1 Ja, dagligen 2 Ja, varje vecka 3 Ja, varje månad 4 Mer sällan 5 Nej, aldrig

Vilken typ av mat eller kost äter Du vanligen?

- 222 1 Vanlig blandkost, dvs äter det mesta
 2 Enbart laktovegetarisk kost, dvs äter inte kött, fisk eller ägg
 3 Mest laktovegetarisk kost, men äter ibland fisk och ägg
 4 Vegankost, dvs äter inte kött, fisk, ägg, mjölk och mjölkprodukter
 5 Glutenfri kost
 6 Annan kost, beskriv:

Tar Du regelbundet kosttillskott i form av vitaminer och mineraler?

223 1 Ja, dagligen 2 Ja, ibland 3 Nej, aldrig

Om Ja, vilka kosttillskott tar Du:

- | | |
|--|---|
| 224 <input type="checkbox"/> Multivitamin | 229 <input type="checkbox"/> Vitamin B-12 |
| 225 <input type="checkbox"/> Zink | 230 <input type="checkbox"/> Vitamin B-6, B-3, folsyra/ B-vit-komplex |
| 226 <input type="checkbox"/> Selen | 231 <input type="checkbox"/> Vitamin C |
| 227 <input type="checkbox"/> Magnesium | 232 <input type="checkbox"/> E-vitamin |
| 228 <input type="checkbox"/> Omega 3 och/eller 6-fettsyror | 233 <input type="checkbox"/> Annat |

Hur ofta motionerar Du minst 30 minuter per dag (t.ex. promenader eller cyklar)?

- 234
-
- 1 Dagligen
-
- 2 Varje vecka
-
- 3 Varje månad
-
- 4 Mer sällan/inte alls

Hur många timmar brukar Du sova per dygn?

- 235
-
- 1 Mindre än 4 timmar
-
- 2 4-6 timmar
-
- 3 6-8 timmar
-
- 4 8-10 timmar
-
- 5 Mer än 10 timmar

Känner Du Dig utsövd när Du vaknar?

- 236
-
- 1 Ja, helt utsövd
-
- 2 Ja, delvis utsövd
-
- 3 Varierar
-
- 4 Nej

Vilka fyllningar har Du eller har Du haft i Dina tänder?

Fyll i vilket/vilka fyllningsmaterial Du har eller har haft i Dina tänder och om fyllningsbyte pågår eller är avslutat:

- 237
-
- 1 Har aldrig haft några tandfyllningar

	Har/Har haft	Sanering pågår	Tagit bort allt
238-240 Amalgam (fyllningar, kronor, mm)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1
241-243/K4 Guld (kronor, fyllningar, stift)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1
244-246 Titan (kronor, implantat eller stift)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1
247-249 Komposit (plast)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 1

Vilka andra tandfyllningsmaterial har Du?.....

Tror Du själv att Du har eller har Du haft infektioner i tandrötter och/eller i käkben som påverkat Din hälsa?

- 250
-
- 1 Ja
-
- 2 Nej
-
- 3 Osäker/Vet ej

Om Du svarat ja på frågan ovan ber vi Dig fylla i vilken behandling Du fått:

- 251-253 1 Rotbehandling/rotfyllning 1 Antibiotika 1 Operation/skrapning av käkbenet
 254-255 1 Utdragning av tand 1 Ingen behandling alls

- 256
- Var har Du fått behandling för rot och/eller käkinfektioner?**
-
- 1 Sverige
-
- 2 Utomlands

Har Du på något sätt haft yrkesmässig kontakt med kvicksilver?

- 257
-
- 1 Ja ofta
-
- 2 Ja sällan
-
- 3 Nej
-
- 4 Vet ej

Har Du något av nedanstående på andra ställen än i munnen?

- 258 Metall t.ex. spikar, clips, skruvar, plattor eller höftledskula 1 Ja 2 Nej
 259 Andra främmande material 1 Ja 2 Nej

Om ja, vilken typ av metall eller annat material har Du i kroppen?

Om Du själv misstänker att Dina nuvarande eller tidigare symtom beror/berott på tandfyllningsmaterial och/eller elektromagnetiska fält ber vi Dig besvara följande frågor:**Tandfyllningar:**

Anser Du att:

- 260
-
- 1 Du är sjuk av dina tandfyllningar
-
- 2 Du varit sjuk av dina tandfyllningar

- 261-262
- Hur många år hade Du besvär innan orsakssambanden blev tydliga för Dig?.....**

Elektromagnetiska fält

Anser Du att:

- 263 Du är överkänslig mot elektromagnetiska fält och får sjukdomssymtom när du utsätts för dem
 Du varit överkänslig mot elektromagnetiska fält och tidigare fått sjukdomssymtom av sådana
 Är ej och har aldrig varit överkänslig mot elektromagnetiska fält

264-265 **Hur många år hade Du besvär innan orsakssambanden blev tydliga för Dig?****Har Du anhöriga som Du tror har symtom av tandfyllningsmaterial?**

- 266 Ja Nej Vet ej

Om Ja vem eller vilka?

- 267 Mor 268 Far 269 Syskon 270 Barn
 271 Morförälder 272 Farförälder 273 Barnbarn

Hur uppmärksammades Du på att tandfyllningarna kunde orsaka Dina symtom/besvär?

- 274 Av behandlande läkare 277 Av behandlande tandläkare 280 Via media (tidningar/radio/TV)
 275 Av vänner/släktingar 278 Via Tandvårdsskadeförbundet
 276 Kom på det själv 279 Annat

Har Du under de senaste 12 månaderna behandlats för kroppsliga eller psykiska besvär av:

- 281 Läkare 285 Tandläkare 288 Sjukgymnast 291 Psykiatriker
 282 Psykolog 286 Kiropraktor/naprapat 289 Akupunktör 292 Näringsterapeut
 283 Massör 287 Homeopat 290 Zonterapeut/akupressör
 284 Energi/frekvensmedicinare

293 Annan vårdgivare :

Hur har Du i allmänhet blivit bemött av läkare när Du sökt vård på grund av symtom som Du själv relaterat till tandvårdsmaterial?

- | | Mycket bra | Ganska bra | Varken bra eller dåligt | Ganska dåligt | Mycket dåligt |
|-------------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| 294 På vårdcentral: | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> |
| 295 Hos privat läkare: | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> |

Hur upplever Du i allmänhet kunskaperna om överkänslighet för tandfyllningsmaterial hos de läkare Du varit patient hos?

- | | Mycket bra | Ganska bra | Varken bra eller dåligt | Ganska dåligt | Mycket dåligt |
|-----|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| 296 | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> |

Hur har Du i allmänhet blivit bemött av tandläkare när Du velat sanera?

- | | Mycket bra | Ganska bra | Varken bra eller dåligt | Ganska dåligt | Mycket dåligt |
|-----|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| 297 | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> |

Hur upplever Du i allmänhet kunskaperna om överkänslighet för tandfyllningsmaterial hos de tandläkare Du varit patient hos?

- | | Mycket bra | Ganska bra | Varken bra eller dåligt | Ganska dåligt | Mycket dåligt |
|-----|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| 298 | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> |

Till Dig som anser att Du inte kan arbeta på grund av överkänslighet mot tandfyllningar. Vilken diagnos finns på Ditt sjukintyg?

299 Har inget sjukintyg.

300 Vet ej vilken diagnos läkaren använt

Diagnos på sjukintyget:

301 Psykiskt diagnos

305 Utbrändhet

302 Elöverkänslig

306 Fibromyalgi

303 Överkänslig för tandfyllningsmaterial

307 Allergisk/överkänslig mot guld

304 Kroniskt trötthetsyndrom

308 Allergisk/förgiftad/överkänslig mot kvicksilver

309 Annan diagnos?.....

Har försäkringskassan accepterat läkarens ursprungliga diagnos för sjukskrivning?

310 1 Ja 2 Nej, läkaren var tvungen att ändra diagnosen

3 Försäkringskassan vägrar sjukskriva/dragit in sjukpenningen

Vilket förtroende har Du för följande institutioner/politiker i samhället?

	Mycket stort	Ganska stort	Inte särskilt stort	Inget alls	Har ingen åsikt
311 Sjukvården	1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>	5 <input type="checkbox"/>
312 Tandvården	1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>	5 <input type="checkbox"/>
313 Försäkringskassan	1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>	5 <input type="checkbox"/>
314 Politiker i Ditt landsting	1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>	5 <input type="checkbox"/>

Vilken utbildning har Du genomgått?

315 1 Folkskola

6 3-årig eller längre praktisk gymnasielinje

2 Grundskola, mindre än 9 år

7 3-årig eller längre teoretisk gymnasielinje

3 Grundskola, 9 år

8 Högskola eller universitet utan examen

4 Realskola

9 Högskola eller universitet med examen

5 2-årig gymnasieutbildning

0 Folkhögskola

Vilken är Din huvudsakliga sysselsättning? (FLERA ALTERNATIV KAN MARKERAS)

316 1 Förvärvsarbete på heltid

319 Studerande

2 Förvärvsarbete på deltid mer än 20 timmar per vecka

320 Ålderspensionär

3 Förvärvsarbete på deltid 20 timmar eller mindre

321/K5 Förtidspensionär/Sjukpensionär

317 Arbetar i eget jordbruk eller företag

322 Arbetslös

318 Långtidssjukskriven

323 Annat, vad:

Om Du inte arbetat heltid hur har Du då försörjt Dig (de två senaste månaderna)?

	100 %	75 %	50 %	25 %
324 Sjuklön/Sjukpenning:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
325 Sjukersättning (sjuk/förtidspension):	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
326 Tidsbegränsad sjukersättning:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
327 Aktivitetsersättning/aktivitetsstöd:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
328 Socialbidrag:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
329 Studielån/bidrag:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
330 Ålderspension:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
331 Avtalspension:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
332 Lever på inkomst från anhörig:	1 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>
333 Annan inkomstkälla:	1 <input type="checkbox"/>	2 <input type="checkbox"/>	3 <input type="checkbox"/>	4 <input type="checkbox"/>

Om Du sanerat Dina tänder ber vi Dig även att fylla i följande:

334-335 När var Din tandsanering färdig? År:..... Minns ej

Varför har Du bytt ut Dina tandfyllningar?

- 336 Allergi/överkänslighet mot ett eller flera material
- 337 Har allergin påvisats vid hudtest? Ja Nej Har ej genomgått hudtest
- 338 Slemhinneförändringar (s.k. lichen)
- 339 Misstänker själv att symtomen beror på tandvårdsmaterial
- 340 Annan orsak

Har du dragit ut tänder som del i saneringen?

- 341 Ja, enstaka Ja, flera Ja, samtliga Nej

Har Du på grund av överkänslighet tvingats byta tandfyllningar flera gånger?

- 342 Ja Nej

Om Du svarat Ja, vad var orsak till nytt fyllningsbyte?

- 343 Tålde inte det nya fyllningsmaterialet
- Oskicklig sanering/kvarlämnat amalgam under de nya fyllningarna
- Kvarvarande metallkronor/stift
- 344 Annan orsak.....

Upplever Du som sanerat 1999 eller senare att det varit problem att få sanering som led i en medicinsk behandling? (Dvs. via landstinget, enligt tandvårdsförordningen)

- 345 Ja Nej

Till Dig som svarat Ja:

Vad har varit problematiskt?

- 346 Att få förhandsbedömning av tandläkare
- 347 Att få ett läkarintyg
- 348 Att få tandläkarens förhandsbedömning godkänd av Landstinget
- 349 Att få läkarintyget godkänt av Landstinget

Vem har betalat de fyllningsbyten Du gjort på grund av överkänslighet mot tandvårdsmaterial?

- 350 Har betalat allt själv
- Sanering beviljad av försäkringskassan (före 1999)
- Sanering beviljad av landstinget enligt tandvårdsförordningen (efter 1999)
- Sanering beviljad av landstinget (efter 1999), men har ändå fått betala en del själv

Vilka behandlingar förutom sanering har hjälpt Dig att förbättra hälsan?

- 351 Näringsterapi/kosttillskott
- 352 Läkemedelsbehandling
- 353 Kiropraktik/naprapati
- 354 Sjukgymnastik
- 355 Kognitiv terapi
- 356 Akupunktur
- 357 B-12-injektioner
- 358 Bettskena
- 359 Massage
- 360 Energi/frekvensmedicin
- 361 Homeopati
- 362 Andra behandlingar?.....

Vilka försiktighetsåtgärder vidtogs vid/under Din sanering?

- 363 Intag av vitaminer och mineraler före, under och efter saneringen
 364 Cortison före, under och efter saneringen
 365 Kofferdam
 366 Aktivt kol omedelbart före saneringen
 367 Kolfiltermask under saneringen
 368 Clean-up-sug
 369 Friskluftsmask
 370 C-vitaminsdropp under saneringen
 371 Alkohol, omedelbart före saneringen
 372 Minst 6 veckor mellan varje fyllningsbyte
 373 Annat:.....

Hur upplevde Du att hälsan förändrades i samband med fyllningsbytena?

Flera alternativ kan markeras

- 374 Blev sämre i anslutning till borttagandet av fyllningarna
 375 Blev först sämre och sedan bättre
 376 Blev först bättre och sedan sämre
 377 Blev bättre efter varje fyllningsbyte
 378 Blev bättre när fyllningsbytet var färdigt
 379 Kraftig förbättring då guldplomb/guldbrygga/guldstift togs bort
 380 Ingen förändring alls

Hur upplevde Du Din hälsa en tid efter saneringen?

- | | | | | | | | |
|-----|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|------------------------------|----------------------------|------------------------------|
| | Alla
symtom
borta | | Ingen
skillnad | | Kände mig
mycket
sämre | | Vet ej/
ingen uppfattning |
| 381 | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | 3 <input type="checkbox"/> | 4 <input type="checkbox"/> | 5 <input type="checkbox"/> | 6 <input type="checkbox"/> | 7 <input type="checkbox"/> |
| | | | | | | | 9 <input type="checkbox"/> |

Om Du upplevde kraftig förbättring efter saneringen ange hur många år det tog innan förbättringen blev permanent och flertalet symtom försvann:

- 382 Omedelbart efter avslutad sanering
 Inom ett år efter avslutad sanering
 1-4 år efter saneringen
 4 år eller mer efter saneringen

Hur upplevde Du att sömnbehovet förändrades en tid efter saneringen?

- 383 Sov mindre
 Sov lika mycket som tidigare
 Sov mer än tidigare

På vilket sätt förändrades Din känslighet för elektromagnetiska fält när du bytte tandfyllningar?

- 384 Ingen förändring
 Blev sämre
 Avtog eller försvann
 Uppkom under pågående fyllningsbyte
 Har inga/har aldrig haft sådana problem

Hade Du själv kunskaper om sanering och försiktighetsåtgärder när Du påbörjade fyllningsbytena?

- 385 Ja, mycket bra
 Ja, ganska bra
 Nej, hade inga kunskaper alls

Hur hade Du fått dessa kunskaper?

- 386 Hade själv läst böcker/tidningar
 Via Tandvårdsskadeförbundet
 Via bekanta/släktingar
 Via behandlande läkare/tandläkare
 Annat sätt

391-394 Datum när Du besvarade enkäten:

Bilaga 3 - Konfidensintervall

Statistiska konfidensintervall för olika procenttal vid olika urvalsstorlek

Siffrorna i rapporten bör läsas med tanke på den s.k. statistiska "felmarginalen", som kan avläsas i tabellen nedan. Det bör noteras att när så pass många olika uppgifter granskas, så kommer denna "felmarginal" att överträdas, trots att den föreges vara just en marginal för det fel som kan förekomma. Den s.k. felmarginalen bygger nämligen på en sannolikhetsfördelning där det endast i 5 fall av hundra händer att felet är större än det som anges i "felmarginalen". Har vi hundra olika urval (t.ex. på olika befolkningsgrupper), så betyder det alltså att felet i fem fall är större än det som anges inom "felmarginalen". Detsamma gäller om vi rör oss med hundra olika uppgifter av annat slag än bakgrundsvariabler.

Statistiskt konfidensintervall (s.k. felmarginal) för olika procenttal vid olika urvalsstorlek (bastalet)

	P R O C E N T										
	5	10	20	30	40	50	60	70	80	90	95
Bastal											
30	8	11	14	16	18	18	18	16	14	11	8
50	6	8	11	13	14	14	14	13	11	8	6
100	4	6	8	9	10	10	10	9	8	6	4
200	3	4	6	7	7	7	7	7	6	4	3
300	2	3	5	5	6	6	6	5	5	3	2
500	2	3	4	4	4	4	4	4	4	3	2
1000	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2	1

Läsanvisning: Det procenttal man vill ha den rekommenderade felmarginalen för avläses kolumnvis, varefter man går till den rad som har det aktuella bastalet angivet längst till vänster. En procentsiffra som i rapporten anges till 20 står alltså att finna i tredje kolumnen. Om bastalet för siffran i rapporten anges till 50 går man till andra raden i den nyss uppsökta kolumnen. Siffran 11 står där angiven, vilket betyder att siffran i rapporten skall ses med en felmarginal om -11 till +11, d.v.s. 9-31 %.

Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier (FSI) bildades 1971 med ett syfte som i grova drag kan sägas vara att försöka avläsa hur samhällsutvecklingen färgar av sig i våra liv. Huvudverksamheten består i mätning och analys av attityder, värderingar, kunskaper, vanor och bakgrundsförhållanden i befolkningen. Långtidsserien av frågeundersökningar inkluderar stora surveystudier under 1955-1970 från det ursprungliga Svenska Gallupinstitutet och har idag kommit att bli en av världens längsta och mest omfattande. Materialet finns samlat i en databas under arbetsnamnet *Ditt land och Ditt liv* som därmed blivit en unik dokumentation över frågesvar från svenska folket från 1955 fram till idag. Sedan hösten 1993 äger datainsamlingen rum genom en särskild metodik med ständigt pågående (dagliga) mätningar med frågor till befolkningen i åldrarna 16-79 år. Metodiken, som genom sin höga tidsupplösning och på andra sätt ger stora fördelar i vetenskaplig kvalitet, har (genom en speciell historik i sin upprinnelse) fått namnet "*Kajsa*".

FSI är en från myndigheter, företag och organisationer fristående forskningsinstitution. Arbetet möjliggörs av anslag från forskningsfonder och andra håll (organisationer, massmedia, myndigheter m.m.) och genom frivilliga forskarinsatser.

Under 1990-talet har FSI knutit till sig en referensgrupp för att bidra till styrningen av mätningarnas inriktning och kvalitet. Referensgruppen består av framstående forskare från olika universitet och högskolor i Sverige och nordan men också av namnkunniga personer från de politiska partierna, massmedia och andra institutioner.

Kort sammanfattning av de kommentarer som bifogades enkätsvaren från Tandvårdsskadeförbundets medlemmar.

HET-projektet 2007-02-20

Den enkät som skickades ut till närmare 1 000 medlemmar i Tandvårdsskadeförbundet hade utrymme för korta kommentarer angående egna upplevelser av sjukdomen. Personliga kommentarer fanns i drygt 300 enkätsvar, vilket innebär att närmare hälften av de som besvarade enkäten ville ge ytterligare information. Nedan sammanfattas kommentarerna tillsammans med några belysande citat ur de texter som inkommit till projektgruppen.

”En långsam dödsprocess pågick och jag var döende (anm. född 1952). Vem skulle inte få ångest och rädsla när alla kroppens organ lägger av ett och ett. Andningen orkar inte, blodtrycket åker upp och ner, det gör ont i hjärtat och det fladdrar och hoppar, huden bränner och tröttheten är som medvetlöshet och jag orkade knappt prata. Var helt sängliggande, spydde upp all mat. Hamnade i rullstol men orkade knappt sitta upp.” Saneringen medförde en kraftig förbättring och tillfrisknandet fortsätter.

En annan person uttryckte det så här:

”Jag har fått nästan hela livet förstört. De flesta doktorer jag träffat tror att det är psykiskt och inbillning. På Socialstyrelsen är de uppkäftiga och nonchalanta precis som läkare och tandläkare. Det är för jävligt att folk blir behandlade som de blir. Ingen ersättning har jag fått fast jag kanske lagt ut 100 000 till 150 000 kronor för läkare och tandläkare runt om i Sverige. Allt detta borde samhället ha stått för. När jag var ung sade jag att vad som än händer ska jag se till att få mina tänder lagade. Det gjorde jag och jag betalade för det. Då anser jag att det skulle ha utförts med ofarliga material.”

Många olika symtom försvann efter sanering

Flera personer har i sina kommentarer beskrivit att de haft över 50 olika symtom och att flertalet försvunnit efter saneringen. En skrev att jag *”fick livet tillbaka. Tidigare var hela kroppen påverkad och jag upplevde att jag var innesluten i en bubbla och ibland kunde jag inte minnas början på tanken jag nyss avslutat.”* En annan skrev att hon haft *”återkommande halsflussar sedan sexårsåldern, som försvann efter sanering 1993/94 (då 40 år).”*

En man berättade att han hade haft stort sömnbehov, ledbesvär samt var helt skallig, skägglös och hade fläckvis håravfall på bröst och armar. Efter saneringen försvann ledvärken och hår- och skäggväxten kom sakta men säkert tillbaka.

En kvinna skrev att hon varit sjuk länge och sökt både skolmedicinsk vård och genomgått många alternativa behandlingar utan att bli frisk. Amalgamsanering var det enda som gav effekt och nu arbetar hon 75 procent.

En del har beskrivit symtom ända sedan de fick sina första amalgamfyllningar som förskole- eller skolbarn, medan andra blev sjuka först som vuxna. Flera har berättat om

ökade symtom i samband med tandläkarbehandling eller tandborstning. En person skrev att *”dagen efter första urborrningen av amalgam visste jag inte var väckarklockan stod i rummet.”* Hon förklarade att hon var helt desorienterad under tre dagar efter varje tandläkarbesök och därefter normaliserades tillvaron.

Många blev inte helt friska, men påpekade ändå att de kände sig mycket bättre efter saneringen. En kvinna skrev att hon efter saneringen inte blivit helt bra, men att ändå panikångest, hudrodnad och migrän försvunnit och hon var nöjd med dessa hälsoförbättringar. Några få personer har skrivit att de trots sanering inte blivit bättre.

Frisk från kronisk sjukdom

Några personer har skrivit att de blivit bättre och ibland helt bra från kroniska sjukdomar efter tandsanering. En hade blivit av med sin fibromyalgi, en annan förklarade att de epileptiska anfallen numera upphört, en reumatiker blev helt frisk, ytterligare en person berättade att ledvärken försvann och en med Reynolds syndrom (vita fingrar) blev frisk efter saneringen.

Flera med konstaterad MS-diagnos berättade att de upplevde förbättringar av sjukdomen efter sanering. Hos en hade MS-symtomen minskat, hos en annan hade sjukdomsförloppet stannat upp och förvärrades inte längre och hos en tredje försvann symtomen helt. Den sist nämnda personen förklarade att hon haft många amalgamfyllningar och när tandläkaren satte in guld 1993 accelererade symtomen och det var då hon fick en MS-diagnos. Hos henne försvann alla symtom efter saneringen.

Friskare på ålderns höst

Trots hög ålder (65, 72, 75, 76, 81, 91 år) beskrev flera personer att de blev friskare efter saneringen. En skrev så här: *”Det är faktiskt märkvärdigt! Här sitter jag en 91-årig tant och är pigg som en mört. Åkte skidor i början av året, seglade i somras och tänker åka till norska fjällen i höst”*. Hon hade varit sjuk sedan 40-årsåldern och sanerade tänderna vid 72 års ålder.

En kvinna på 72 år ansåg att hälsan var så god att hon skulle kunna börja arbeta igen och att hon aldrig mått bättre. Ytterligare en kvinna förklarade att hon nu vid 75 år mådde betydligt bättre än vid 50 och en man ansåg att han var betydligt friskare och piggare som 80-åring än som 20-åring.

Elöverkänslighet

Ett 15-tal personer beskrev sin elöverkänslighet. En del berättade att de blivit bättre efter tandsaneringen och en del att deras elöverkänslighet försämrats. Några personer skrev att de blivit så bra efter saneringen att de nu kunde leva ett nästan normalt liv, bl.a. kunde de återigen titta på TV. Andra beskrev att de blivit mycket bättre, men att symtomen försämrades när de utsattes för alltför mycket elektromagnetisk strålning.

En person beskrev att hon blev sjuk av grannens elstängsel och andra berättade att de behövde flytta för att minska de elektromagnetiska fälten. Någon beskrev hur skönt det kändes att sova i en s.k. Faradays bur, som byggts så att den skyddar mot elektromagnetiska fält. Personen i fråga kände sig numera helt utsövd efter en natts sömn.

Infektioner under tandrötter och i käkben

Flera skrev att de led av infektioner i tandrötter och käkben. En hade varit i Tyskland och fått behandling och blivit bättre. En person skrev att en inflammerad rotspets drogs bort och i samband med det försvann värk i axel och rygg. En annan förklarade att när en rotfylld tand på höger sida sanerades och fylldes med kalciumhydroxid försvann det tidigare helvetet. Före saneringen hade vänster höft varit låst i exakt 20 år, vilket medförde ständig värk och nu efter saneringen har detta problem inklusive värken helt försvunnit. En annan person befriades från 25 års magbesvär när en stor amalgamtand togs bort. Efter rensning av tungmetaller i käkarna blev en annan person av med sin allergi mot laktos och gluten.

Bemötande och problem att få vård

I flera av kommentarerna beskrevs dåligt bemötande i vården och flera beklagade sig över att de blivit betraktade som psykiskt sjuka. Det var också svårt att få rätt vård. En tandläkare vägrade t.ex. dra bort en rotfylld tand utan det var först efter byte av landsting som tanden drogs ut. Personen i fråga skrev att hon därefter blev fullt frisk, trots att hon tidigare varit så sjuk att hon varken kunde gå eller klä sig själv.

Några personer ansåg det orättvist att de skulle bekosta sanering själva, eftersom det var tandvården som gjort dem sjuka. En berättade att förhandsbedömning beviljats, men att kostnaden ändå blev 40 000 för att hon inte tålde plast och tvingades betala det dyrare materialet själv.

Flera beskrev hur de nästan ruinerat sig i jakten på att bli friska. Flera besökte många läkare och alternativmedicinska utövare innan de blev varse orsaken till symtomen. Många av dem betalade saneringen själva. Flera personer beskrev också fortsatta behandlingar, t.ex. inom alternativmedicinen och operationer för att bli av med käkinfektioner m.m., vilka de också betalade själva.

Tandvårdsskadeförbundets medlemmar har ombetts fylla i en enkät för att skapa bättre kunskap om medlemmarnas symtom och problembild. Av intresse var också att få kunskap om vilka behandlingar som hjälpt medlemmarna att bli friska.

Sanering av dentala material medförde att sex procent blev av med alla sina symtom. Ytterligare 59 procent förbättrade hälsan efter sanering, men blev inte helt friska. Hos övriga skedde ingen förbättring alternativt blev de sämre.

Näringsterapi med tillskott av bl.a. vitaminer och mineraler var den behandling utöver fyllningsbyten som flest blev hjälpta av. En majoritet av förbundets medlemmar uppgav att de dagligen tog någon form av kosttillskott.

Enkäten har skickats ut till 1 000 slumpvis utvalda medlemmar och svarsfrekvensen var 68 procent. Forskningsgruppen för Samhälls- och Informationsstudier (FSI) har anlitats av HET-projektet (Hälsoproblematik för Elöverkänsliga och Tandvårdsskadade) för att utföra undersökningen, sammanställa materialet och kommentera detta.